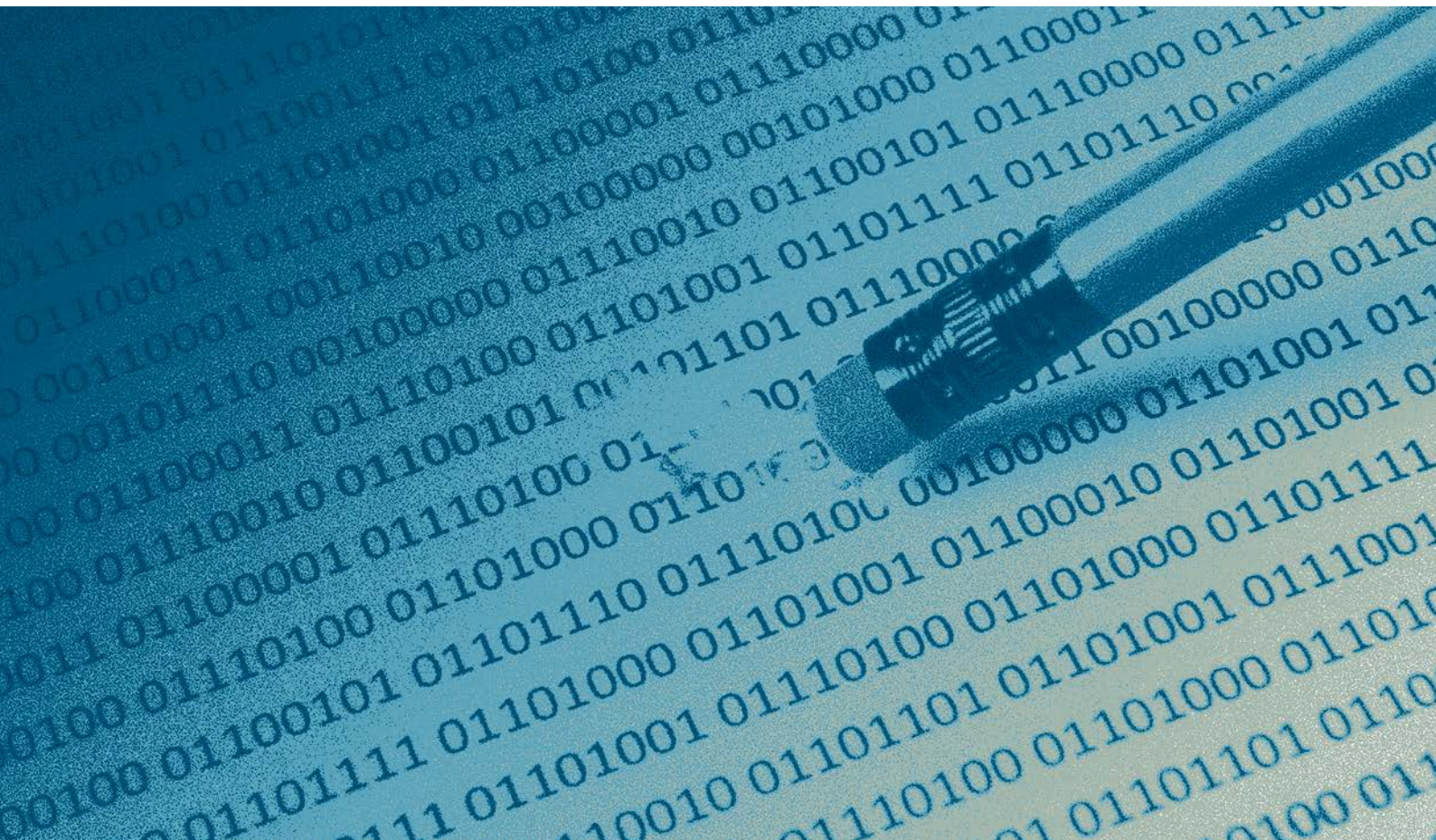

**STORTINGETS
KONTROLLUTVALG**
FOR ETTERRETNINGS-, OVERVÅKINGS-
OG SIKKERHETSTJENESTE

ÅRSMELDING 2023

DOKUMENT 7 (2023-2024)

UAV

104 m MCI

Til Stortinget

I henhold til lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontrolloven) § 17 tredje ledd avgir utvalget melding til Stortinget om sin virksomhet i 2023.

Årsmeldingen er ugradert, jf. EOS-kontrolloven § 17 tredje ledd. Den som har utstedt informasjonen skal etter sikkerhetsloven avgjøre om informasjonen er sikkerhetsgradert. Den enkelte tjenesten har i forkant fått tilsendt tekstutdrag som omhandler tjenesten for å ivareta dette kravet. Tjenestene er også gitt anledning til å avklare eventuelle faktafeil og misforståelser i teksten.

Oslo, 20. mars 2024

Astri Aas-Hansen

Kristin Krohn Devold

Magnhild Meltveit Kleppa

Erling Johannes Husabø

Camilla Bakken Øvald

Jan Arild Ellingsen

Olav Lysne

Henrik Magnusson

Foto: Anli Grøthe

EOS-utvalget 2023. Fra venstre: Camilla Bakken Øvald, Jan Arild Ellingsen, Olav Lysne, Astri Aas-Hansen (leder), Magnhild Meltveit Kleppa, Kristin Krohn Devold (nestleder) og Erling Johannes Husabø.

Innhold

1.	Utvalgets mandat og sammensetning	6
2.	Nøkkeltall	8
3.	Oversikt over utvalgets virksomhet i 2023	9
3.1	Utført kontrollvirksomhet	11
3.2	Utvalgets kontrollmetoder og uttalelser	11
3.3	Om behandling av klagesaker	11
3.4	Møter og ekstern virksomhet	11
4.	Etterretningstjenesten	13
4.1	Generelt om kontrollen	14
4.2	Særskilt melding om Etterretningstjenestens rolle i 25. juni-saken	14
4.3	Ulovlig innhenting mot en norsk person	14
4.4	Mangler ved vurdering av om en person befant seg i utlandet	15
4.5	Kontroll av tilrettelagt innhenting	16
4.6	Oppfølging av logging av søk i rådata i bulk	17
4.7	Oppfølging av kjøp av metadata i bulk	17
4.8	Oppfølging av internt regelverk om innhenting i det digitale rom	17
4.9	Klagesaker	17
5.	Politiets sikkerhetstjeneste	18
5.1	Generelt om kontrollen	19
5.2	Manglende sletting i PSTs registre	19
5.3	Avvik ved avslutning av forebyggende saker	20
5.4	Informasjon om ulovfestet metodebruk i begjæringer til retten	20
5.5	Tilrettelegging for og planlegging av kontroll med PSTs innsamling fra åpne kilder	20
5.6	Forslag om klargjøring av regler om underretning om kommunikasjonskontroll	21
5.7	Klagesaker	21

6.	Nasjonal sikkerhetsmyndighet	22
6.1	Generelt om kontrollen	23
6.2	Sikkerhetslovens ordning om bistand fra særskilt oppnevnt advokat	23
6.3	Klagesaker	23
6.4	Saksbehandlingstid i NSMs klareringssaker	24
7.	Forsvarets sikkerhetsavdeling	25
7.1	Generelt om kontrollen	26
7.2	Klagesaker	26
7.3	Saksbehandlingstid i FSAs klareringssaker	26
8.	Sivil klareringsmyndighet	27
8.1	Generelt om kontrollen	28
8.2	Klagesaker	28
8.3	Saksbehandlingstid i SKMs klareringssaker	28
9.	Saksbehandlingstid i klareringssaker	29
9.1	Bakgrunn	30
9.2	Kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader til utvalgets årsmelding for 2022	30
9.3	Saksbehandlingstid i klareringssaker i 2023	33
10.	Kontroll av annen EOS-tjeneste	34
10.1	Generelt om kontrollen	35
10.2	Etterretningsbataljonen	35
10.3	Forsvarets spesialstyrker	35
10.4	Klagesak mot Justis- og beredskapsdepartementet	35
10.5	Klagesak mot en enhet i politiet	35
11.	Vedlegg	36
	Vedlegg 1 – Møter, besøk, foredrag og deltakelse på konferanser	37
	Vedlegg 2 – Brev fra utvalget 23. januar 2024 til Justis- og beredskapsdepartementet	38
	Vedlegg 3 – EOS-kontrollloven	40

1.

Utvalgets mandat og sammensetning

EOS-utvalget er et permanent, stortingsoppnevnt organ som kontrollerer norske virksomheter som utøver etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-tjeneste). Kontrollen gjelder bare EOS-tjeneste som utføres av offentlig forvaltning eller under styring av eller på oppdrag fra forvaltningen.¹

Formålet med kontrollen er å:

1. klarlegge om og forebygge at noens rettigheter krenkes, herunder påse at det ikke nyttes mer inngripende midler enn det som er nødvendig etter forholdene, og at tjenestene respekterer menneskerettighetene,
2. påse at virksomheten ikke utilbørlig skader samfunnets interesser, og
3. påse at virksomheten holdes innen rammen av lov, administrative eller militære direktiver og ulovfestet rett.

Utvalget kan uttale sin mening om forhold som ligger innenfor kontrollområdet. Det skal ikke søke et mer omfattende innsyn i sikkerhetsgraderte opplysninger enn det som er nødvendig ut fra kontrollformålet. Utvalgets kontroll skal være til minst mulig ulempe for tjenestenes løpende virksomhet. Utvalget skal ta hensyn til rikets sikkerhet og forholdet til fremmede makter. Kontrollen med enkeltsaker og operasjoner skal være etterfølgende. Utvalget har likevel rett til å bli informert om og uttale seg om tjenestenes løpende virksomhet. Utvalget kan ikke instruere EOS-tjenestene eller brukes av disse til konsultasjoner, men kan oppfordre tjenestene til å iverksette tiltak eller treffe beslutninger. Utvalget har ikke mandat til å uttale seg om tjenestenes effektivitet, prioritering av ressurser eller lignende.

Utvalget er uavhengig av både regjeringen og Stortinget. Stortinget kan ved et plenarvedtak pålegge utvalget å foreta nærmere undersøkelser innenfor utvalgets kontrollmandat.

Det er syv medlemmer i utvalget. Medlemmene velges for et tidsrom på inntil fire år av Stortinget i plenum etter innstilling fra Stortingets presidentskap. Medlemmene kan gjenoppnevnes én gang. Det oppnevnes ikke varamedlemmer.

Medlemmer av utvalget kan ikke samtidig være stortingsrepresentanter, og de kan heller ikke tidligere ha arbeidet i EOS-tjenestene. Utvalgets medlemmer og ansatte i sekretariatet må ha sikkerhetsklarering og autorisasjon for høyeste nivå både nasjonalt og etter traktat Norge er tilsluttet. Det vil si at de må ha sikkerhetsklarering og autorisasjon for henholdsvis STRENGT HEMMELIG og COSMIC TOP SECRET.

Under følger en oversikt over utvalgets sammensetning i 2023 og medlemmenes funksjonsperioder:

Astri Aas-Hansen, Asker, leder
1. juli 2019 - 30. juni 2024

Kristin Krohn Devold, Oslo, nestleder
1. juli 2021 - 30. juni 2025

Magnhild Meltveit Kleppa, Hjelmeland
1. juli 2019 - 30. juni 2024

Erling Johannes Husabø, Bergen
1. juli 2019 - 30. juni 2024

Camilla Bakken Øvald, Oslo
1. juli 2019 - 30. juni 2024

Jan Arild Ellingsen, Saltdal
1. juli 2021 - 30. juni 2025

Olav Lysne, Bærum
1. juli 2021 - 30. juni 2025

Av dagens syv medlemmer har fem ulik partipolitisk bakgrunn. De to øvrige har juridisk og teknologisk faglig bakgrunn.

¹ Jf. EOS-kontrollloven § 1.

Ulovfestet rett

Ulovfestet rett er gjeldende rett som ikke er lovfestet. Den skapes gjennom praksis, dels gjennom domstolsavgjørelser, men også gjennom sedvanerett.

Sikkerhetsgraderte opplysninger

Informasjon som etter reglene i sikkerhetsloven skal beskyttes av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser. Informasjonen merkes med en av følgende sikkerhetsgrader: BEGRENSET, KONFIDENSIELT, HEMMELIG eller STRENGT HEMMELIG.

Plenarvedtak

Et vedtak truffet av Stortinget i plenum. Et slikt vedtak kan for eksempel være en instruks.

Sikkerhetsklarering

Avgjørelse av en klareringsmyndighet om en persons antatte sikkerhetsmessige skikkethet for en angitt sikkerhetsgrad.

Autorisasjon

Avgjørelse om en sikkerhetsklarert person skal gis tilgang til informasjon med en angitt sikkerhetsgrad.

2.

Nøkkeltall

Utvalgets utgifter i 2023 har vært på kr 40 813 849. Totalt budsjett, inkludert overførte midler og lønnskompensasjon gjennom nysaldering gjennom året, har vært på kr 43 990 000. Deler av de ubrukne midlene er søkt overført til budsjettet for 2024. Utvalget viser til den administrative årsrapporten som er publisert på utvalgets nettside, for flere detaljer om regnskapet.

Vervet som utvalgsleder tilsvarer omkring 30 prosent stilling og medlemsvervet omkring 20 prosent stilling.

Utvalget støttes av et sekretariat, som ved utgangen av 2023 hadde 26 ansatte i fulltidsstillinger. Sekretariatet består av en sekretariatsleder, en juridisk enhet med 13 ansatte, en teknologisk enhet med syv ansatte og en administrativ enhet med fem ansatte. Ved utgangen av 2023 var tre ansatte i foreldrepermisjon og en ansatt i permisjon uten lønn.

3.

Oversikt over utvalgets virksomhet i 2023

EOS-utvalgets inspeksjoner i 2023

3.1 Utført kontrollvirksomhet

I 2023 har utvalget gjennomført 25 inspeksjoner. Noen inspeksjoner var rettet mot flere tjenester.

Utvalget har i 2023 hatt ti interne utvalgsmøter i tillegg til interne arbeidsmøter i tilknytning til inspeksjoner. I de interne møtene drøfter utvalget inspeksjoner, klagesaker, saker tatt opp av eget tiltak, meldinger til Stortinget og administrative forhold.

I 2023 tok utvalget opp 20 saker av eget tiltak med tjenestene. Utvalget avsluttet i 2023 tolv saker som var tatt opp av eget tiltak.

Utvalget undersøker klager fra enkeltpersoner og organisasjoner. I 2023 tok utvalget 28 klager på EOS-tjenestene til behandling. Utvalget avsluttet 33 klagesaker i 2023.

3.2 Utvalgets kontrollmetoder og uttalelser

En sentral del av utvalgets virksomhet er å gjennomføre inspeksjoner i EOS-tjenestene. Utvalget deler inspeksjonene i en orienteringsdel og en inspeksjonsdel. Orienteringstemaene er i hovedsak valgt av utvalget selv. Utvalget blir blant annet orientert om tjenestenes løpende virksomhet, nasjonalt og internasjonalt samarbeid, metodebruk og behandling av personopplysninger. Tjenestene bes også om å orientere om forhold de mener er relevante for utvalgets kontroll, for eksempel avvik som de selv har avdekket. Utvalget stiller muntlige spørsmål på stedet og skriftlige spørsmål i etterkant.

I inspeksjonsdelen søker utvalgets medlemmer direkte i tjenestenes systemer. Tjenestene varsles ikke om hvilke søk utvalget gjør.

De siste årene har utvalget økt den tematiske tilnærmingen til kontrollarbeidet. I tillegg til inspeksjonene, gjennomfører sekretariatet regelmessige undersøkelser i tjenestenes datasystemer. Det setter utvalget i stand til å gjennomføre mer målrettede og risikobaserte undersøkelser.

På bakgrunn av funn i utvalgets inspeksjoner, oppretter utvalget saker av eget tiltak. Slike saker kan også opprettes på bakgrunn av varsler eller offentlig omtale. For å opplyse saken gjennomgår utvalget tjenestens dokumenter. Ansatte i tjenestene kan også kalles inn til samtaler. Tjenesten skal alltid få anledning til å uttale seg om spørsmålene saken

reiser før utvalget avgir uttalelse som kan ende med kritikk eller meningsytringer.

Ved avslutning av saken kan utvalget uttrykke sin mening om forhold som ligger innenfor kontrollområdet. Utvalget kan i uttalelsen kritisere tjenesten, for eksempel dersom det er gjort feil eller dersom utvalget mener at en avgjørelse må anses ugyldig eller klart urimelig.

Dersom utvalgets undersøkelser munner ut i meningsytringer eller kritikk, blir saken omtalt i utvalgets årsmelding til Stortinget.

3.3 Om behandling av klagesaker

Klager som faller inn under utvalgets kontrollområde, undersøkes i den eller de tjenestene som klagen retter seg mot. Utvalget har en lav terskel for å ta klagesaker til behandling.

Utvalgets uttalelser til klagerne bør være så fullstendige som mulig, men kan ikke inneholde sikkerhetsgraderte opplysninger. Både en opplysning om at en person er overvåket og en opplysning om at en person ikke er overvåket, er sikkerhetsgradert informasjon.² Dersom utvalgets undersøkelser viser at klagerens rettigheter er krenket, kan utvalget informere klageren om at klagen har gitt grunn til kritikk.³

Om utvalget mener at en klager bør gis en mer utfyllende begrunnelse, kan utvalget foreslå dette til tjenesten det gjelder, eller til overordnet departement. Utvalget er bundet av tjenestens avgjørelse om sikkerhetsgradering. Utvalget har derfor ikke lov til å gi klageren informasjon om grunnlaget for kritikken uten samtykke fra tjenesten eller overordnet departement.

3.4 Møter og ekstern virksomhet

Utvalget gjennomførte i 2023 et møte med statsråd Bjørn Arild Gram, der statsråden fikk en redegjørelse for utvalgets kontroll med EOS-tjenestene som forsvarsministeren har ansvar for. Utvalget tok i tillegg opp problemstillinger knyttet til utvalgets internasjonale samarbeid.

I forbindelse med en inspeksjon av PST Svalbard, hadde utvalget orienteringsmøter med Sysselmesteren på Svalbard og Svalbard satellittstasjon (SvalSat).

2 EOS-kontrollloven § 15 første ledd andre punktum lyder slik: «Opplysning om at noen har vært gjenstand for overvåkingsvirksomhet eller ikke, anses som gradert hvis annet ikke blir bestemt».

3 Det følger av EOS-kontrollloven § 15 første ledd at det bare skal «uttales om klagen har gitt grunn til kritikk eller ikke» ved klager mot tjenestene om overvåkingsmessig virksomhet.

Utvalgsleder møtte også Ekstremismekommisjonen. Kommisjonen ønsket å lære om utvalgets arbeid. Det ble blant annet diskutert hvilke konsekvenser en utvidelse av EOS-tjenestenes hjemler for innsamling og lagring av informasjon ville ha for utvalgets kontroll.

Utvalget overleverte årsmeldingen for 2022 til Stortinget i mars 2023. I forbindelse med overleveringen møtte utvalgsleder stortingspresidenten og utvalget møtte kontroll- og konstitusjonskomiteen. Dagen etter overleveringen arrangerte utvalget sin årskonferanse. Den er åpen for alle. Temaet i 2023 var kontroll med nye overvåkingsmetoder. Konferansen hadde cirka 150 deltakere og ble i tillegg strømmet på nett.

Sammen med svenske og danske kontrollorganer, arrangerte utvalget [European Intelligence Oversight Conference](#) i Oslo. Representanter fra 24 organisasjoner fra 17 land deltok. Temaene for konferansen var blant annet planlegging av kontroll, bruk av kommersielle og åpent tilgjengelige data på etterretningsfeltet og etterlevelse av Den europeiske menneskerettsdomstolens avgjørelser i *Big Brother Watch m.fl. mot Storbritannia* og *Centrum för rättvisa mot Sverige*.

I tilknytning til konferansen var utvalget også vertskap for to møter i Intelligence Oversight Working Group, et samarbeidsprosjekt der kontrollorganer fra Sverige, Danmark, Nederland, Belgia, Sveits, Storbritannia og Norge deltar.

En oversikt over utvalgets samlede eksterne virksomhet følger i vedlegg 1.

Deltagerne i European Intelligence Oversight Conference i Oslo.
Foto: EOS-utvalget.

Sjef Etterretningstjenesten Nils Andreas Stensønnes og sjef PST Beate Gangås holdt innlegg på utvalgets årskonferanse i 2023.
Foto: Arvid Grøtting.

European Intelligence Oversight Conference

EIOC er en årlig konferanse om kontroll med EOS-tjenester. Til konferansen inviteres europeiske kontrollorganer og andre offentlige myndigheter som har kontroll med EOS-tjenester som en av sine oppgaver.

4.

Etterretningstjenesten

ETTER

NORWEG

4.1 Generelt om kontrollen

Utvalget har i 2023 gjennomført fem inspeksjoner av Etterretningstjenesten (E-tjenesten) sentralt, hvorav én handlet om tjenestens sikkerhetsklarering av egne ansatte. I tillegg har utvalget inspisert tjenestens stasjon på Ringerike. Videre inspiserte utvalget Felles etterretnings- og kontraterrorsenter (FEKTS), der E-tjenesten samarbeider med Politiets sikkerhetstjeneste (PST). Utvalget inspiserte også Felles cyberkoordinerings-senter (FCKS), som er et samarbeidssenter med deltakelse fra E-tjenesten, PST, Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) og Kripos.

I inspeksjonene av E-tjenesten kontrollerer utvalget særlig

- bruk av innhentingsmetoder som kan medføre inngrep overfor den enkelte
- behandling av personopplysninger
- utveksling av informasjon med innenlandske og utenlandske samarbeidspartnere
- saker som er forelagt Forsvarsdepartementet (foreleggelsessaker)⁴
- interne godkjenninger⁵
- tilrettelagt innhenting av grenseoverskridende elektronisk kommunikasjon
- om E-tjenestens stasjoner, utstyr, metoder og informasjonsinnhenting er under nasjonal kontroll.

Utvalget har ikke rett til innsyn i særlig sensitiv informasjon i E-tjenesten. Utvalget får jevnlig oppdateringer om omfanget av informasjon i denne kategorien. Når informasjonen ikke lenger er definert som særlig sensitiv, blir den gjort tilgjengelig for utvalget.

4.2 Særskilt melding om Etterretnings-tjenestens rolle i 25. juni-saken

Den 30. januar 2024 overleverte utvalget en særskilt melding til Stortinget om E-tjenestens rolle i 25. juni-saken, jf. EOS-kontrollloven § 17 andre ledd.⁶ Utvalget fant etter sin undersøkelse av saken ikke grunnlag for å kritisere E-tjenesten.

4.3 Ulovlig innhenting mot en norsk person

E-tjenesten kan bruke inngripende innhentingsmetoder. En beslutning om bruk av slike metoder skal være skriftlig og blant annet angi hva eller hvem innhenting gjelder. Også det rettslige grunnlaget for innhenting skal angis. Dette følger av etterretningstjenesteloven § 6-13.

E-tjenesten fattet i 2022 en beslutning om bruk av inngripende metoder mot et ukjent antall ikke-identifiserte norske personer i utlandet. Utvalget stilte spørsmål om grunnlaget for innhenting mot en av de norske personene som det ble innhentet opplysninger om.

E-tjenesten redegjorde i beslutningen for hvilke forutsetninger som måtte være til stede for å benytte inngripende metoder. Utvalget mente at E-tjenesten ikke hadde godtgjort at forutsetningene var til stede for innhenting mot denne personen. Det var ikke gjort en tilstrekkelig konkret forholdsmessighetsvurdering før innhenting ble iverksatt. Vurderingene var heller ikke tilstrekkelig dokumentert. Utvalget kritiserte E-tjenesten for bruddene på regelverket. E-tjenesten var ikke enig i utvalgets vurderinger og konklusjoner.

4 Jf. lov 19. juni 2020 nr. 77 om Etterretningstjenesten (etterretningstjenesteloven) § 2-5.

5 Interne godkjenninger kan være tillatelser til deling av informasjon om nordmenn til utenlandske samarbeidende tjenester eller tillatelser til å overvåke nordmenns kommunikasjon når personene er i utlandet.

6 Dokument 7:1 (2023–2024).

Særlig sensitiv informasjon

Med særlig sensitiv informasjon, jf. E-tjenestens Retningslinjer for behandling av særlig sensitiv informasjon, menes:

1. Identiteten til E-tjenestens og utenlandske partners menneskelige kilder.
2. Identiteten til utenlandske partners særskilt beskyttede tjenestemenn.
3. Personer og operative planer i okkupasjonsberedskapen.
4. E-tjenestens og/eller utenlandske partners særlig sensitive utenlandsoperasjoner som ved kompromittering
  - a. alvorlig kan skade forholdet til fremmed makt grunnet operasjonens politiske risiko, eller
  - b. kan medføre alvorlig skade eller tap av liv for eget personell eller tredjepersoner.

Inngripende metoder

E-tjenesten kan benytte metoder som kan medføre inngrep overfor den enkelte. Metodene inkluderer blant annet menneskebasert innhenting, innhenting av elektronisk kommunikasjon og informasjon, samt avlytting og bildeovervåking.

EOS-utvalgets leder Astri Aas-Hansen overleverte EOS-utvalgets særskilte melding om Etterretningstjenestens rolle i 25. juni-saken til stortingspresident Masud Gharahkhani. Foto: Peter Mydske/Stortinget.

Utvalget bemerket at innhenting mot personen illustrerte at det kan være problematisk å fatte innhentingsbeslutninger som gjelder et ukjent antall ikke-identifiserte personer. Utvalget har på generelt grunnlag tatt opp om E-tjenesten tilstrekkelig konkret angir hva eller hvem som er mål for innhenting. Denne problemstillingen arbeider utvalget videre med.

Utvalget kritiserte også E-tjenesten for å ha iverksatt innhenting mot personen mens vedkommende oppholdt seg i Norge. E-tjenesten kan ikke benytte inngripende metoder overfor personer i Norge. Dersom det er tvil om hvor en person oppholder seg, skal tjenesten søke å avklare oppholdsstedet. Før innhenting kan iverksettes, må det etableres sannsynlighetsovervekt for at personen befinner seg i utlandet.⁷ E-tjenesten

hadde ikke søkt å avklare hvor personen oppholdt seg. Bruken av metodene utgjorde et brudd på territorialforbudet i etterretningstjenesteloven § 4-1.

4.4 Mangler ved vurdering av om en person befant seg i utlandet

Utvalget kritiserte E-tjenesten for å ha benyttet inngripende metoder overfor en person uten å ha etablert sannsynlighetsovervekt for at vedkommende befant seg i utlandet.

Etter spørsmål fra utvalget om vurderingen av hvor personen oppholdt seg, viste E-tjenesten til en rapport der det ble

7 Jf. Prop. 80 L (2019–2020) s. 201.

Selektor

En selektor er et søkebegrep tilknyttet et etterretningsmål, for eksempel et telefonnummer eller en e-postadresse, som det blir hentet informasjon fra.

vurdert at personen ville oppholde seg i et annet land i en periode på tre dager. Basert på opplysningene la E-tjenesten til grunn at vedkommende hadde reist fra Norge, og personsens selektorer ble satt på innsamling. Selv om den samme rapporten tilsa at vedkommende ville returnere tre dager senere, ble ikke opplysningen vektlagt og tjenesten fortsatte innhenting mot personen. Tjenesten kunne ikke vise til andre holdepunkter for at vedkommende fortsatt oppholdt seg utenfor Norge.

Etter etterretningstjenesteloven § 5-4 skal det foretas en konkret forholdsmessighetsvurdering ved bruk av inngripende metoder. I saken kom utvalget til at forholdsmessighetsvurderingen ikke var tilstrekkelig dokumentert, og at det ikke var godtgjort *når* vurderingen ble foretatt. Det er en forutsetning at beslutningene er tilstrekkelig dokumentert for at utvalget skal kunne kontrollere E-tjenestens inngripende metodebruk. Utvalget kritiserte E-tjenesten for manglene.

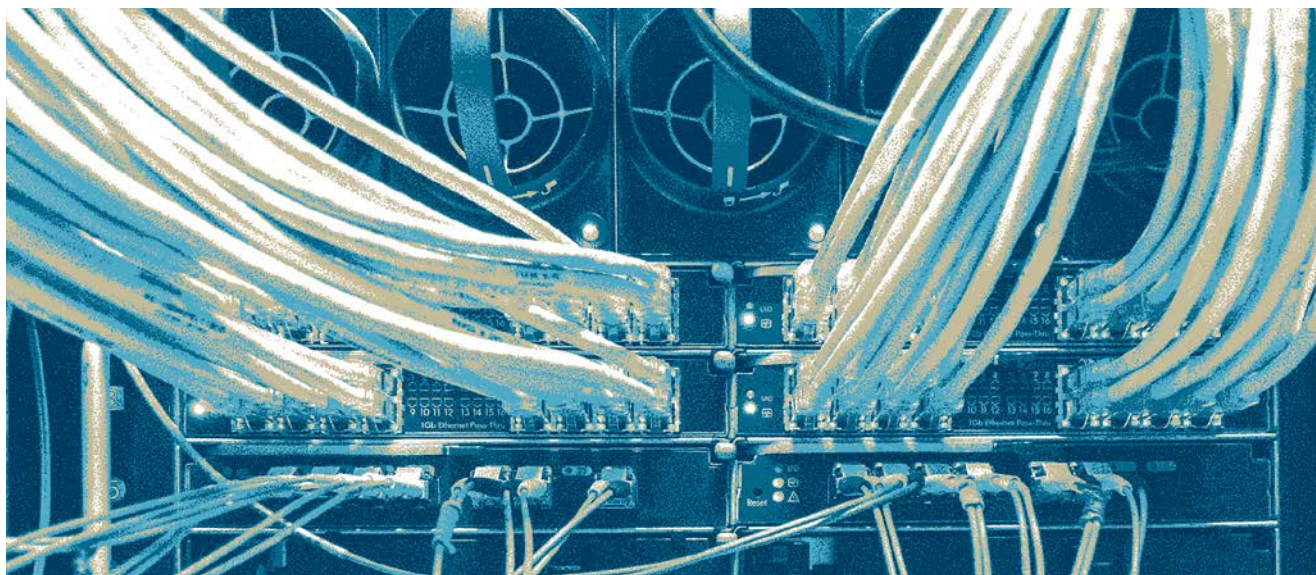
4.5 Kontroll av tilrettelagt innhenting

Utvalget skal føre løpende kontroll med E-tjenestens etterlevelse av reglene om tilrettelagt innhenting av grenseoverskridende elektronisk kommunikasjon.

Den 1. oktober 2023 trådte endringer i etterretningstjenestelovens kapitler om tilrettelagt innhenting i kraft. E-tjenesten kan etter dette bruke metoden tilrettelagt innhenting til etterrettingsproduksjon. Etter lovendringen må sjefen for E-tjenesten ha tillatelse av retten til å pålegge en ekomtilbyder å speile data. Sjefen for E-tjenesten kan imidlertid beslutte å speile data til tekniske analyser som skal danne grunnlag for å fremme begjæring for retten.

Utvalget har i 2023 kontrollert om E-tjenestens testing og utvikling av tilrettelagt innhenting har blitt utøvd innenfor rammen av etterretningstjenesteloven § 7-3. Utvalget har blant annet undersøkt om E-tjenesten har fulgt reglene for pålegg om at ekomtilbydere skal gjøre elektronisk kommunikasjon tilgjengelig for tjenesten. Utvalget har også kontrollert om innhentede data kun er benyttet til de formål regelverket åpner for.

Det forutsettes i etterretningstjenesteloven § 7-11 at E-tjenesten skal legge til rette for utvalgets kontroll av tilrettelagt innhenting gjennom tekniske løsninger. For å ivareta kontrolloppgavene, har utvalget bedt E-tjenesten om å utvikle kontrollfunksjonalitet i sine systemer. E-tjenesten har i 2023 fulgt opp dette og utvalget er i dialog med tjenesten om videre tilrettelegging for kontroll.

Tilrettelagt innhenting av grenseoverskridende elektronisk kommunikasjon

Metoden innebærer at E-tjenesten kan innhente elektronisk kommunikasjon som krysser Norges grense.

Etterrettingsproduksjon

Å sette sammen og analysere innhentet informasjon til etterrettingsformål.

Ekomtilbyder

Tilbydere av elektroniske kommunikasjonsnett og elektroniske kommunikasjonstjenester.

Speiling

Speiling innebærer å kopiere data, uten å endre, stoppe eller fjerne datastrømmen.

4.6 Oppfølging av logging av søk i rådata i bulk

Utvalget kritiserte i 2022 E-tjenesten for mangelfull logging av søk i rådata i bulk for kontrollformål.⁸ Utvalget mente at lovkrevet om logging til kontrollformål ikke var oppfylt. I 2023 har tjenesten utviklet et system som gjør utvalget i bedre stand til å kontrollere E-tjenestens søk i bulkdata.

4.7 Oppfølging av kjøp av metadata i bulk

Utvalget uttalte seg i 2022 om E-tjenestens kjøp fra kommersielle aktører av metadata i bulk som inneholder personopplysninger.⁹ Utvalget mente at slike kjøp måtte anses som innhenting av informasjon som kan medføre inngrep overfor den enkelte, og at det dermed var krav om at innhentingene hjemles i etterretningstjenesteloven kapittel 6. E-tjenesten opplyste i 2022 at den ville ta problemstillingen opp med Forsvarsdepartementet.

E-tjenesten opplyste i 2023 at tjenesten har orientert Forsvarsdepartementet skriftlig og muntlig. Tjenesten vil i første kvartal 2024 fremme en anbefaling til departementet og løfte eventuelle behov for regelverksendringer. Utvalget holder seg orientert om saken.

4.8 Oppfølging av internt regelverk om innhenting i det digitale rom

I 2022 uttalte utvalget seg om E-tjenestens interne regelverk om innhenting i det digitale rom.¹⁰ Regelverket er sikkerhetsgradert. Utvalget oppfordret tjenesten til å vurdere enkelte bestemmelser for å sikre at de samsvarte med etterretningstjenesteloven.

Ved oppfølging i 2023 gjentok E-tjenesten at en problemstilling vil tas opp med Forsvarsdepartementet i løpet av 2024. E-tjenesten opplyste også at en bestemmelse i det interne regelverket vil bli foreslått justert og at nytt internt regelverk forventes utgitt i januar 2024. Utvalget vil holde seg orientert om oppfølgingen av saken.

4.9 Klagesaker

Utvalget har i 2023 tatt seks klager rettet mot E-tjenesten til behandling. Flere av klagenes var også rettet mot andre EOS-tjenester. Utvalget har i 2023 avsluttet elleve klagesaker mot E-tjenesten.

Én av de avsluttede klagesakene har ført til kritikk av E-tjenesten.

8 Se punkt 4.4 i utvalgets årsmelding for 2022.

9 Se punkt 4.3 i utvalgets årsmelding for 2022.

10 Se punkt 4.7 i utvalgets årsmelding for 2022.

Rådata

Data som er ubearbeidet eller automatisk bearbeidet, og dermed ikke analysert eller vurdert på noen måte.

Bulkinnsamling

Innsamling av store datamengder der en vesentlig andel av informasjonen anses å være irrelevant for etterretningsformål.

Metadata

Data som beskriver annen data eller som inneholder ekstra informasjon knyttet til data, for eksempel hvem som er avsender eller mottaker, kommunikasjonens størrelse, posisjon, tidspunkt eller varighet.

5.

Politiets sikkerhetstjeneste

Politiets sikkerhetstjeneste er Norges innenlands etterretnings- og sikkerhetstjeneste

5.1 Generelt om kontrollen

I 2023 har utvalget gjennomført fem inspeksjoner av Politiets sikkerhetstjeneste (PST) i Den sentrale enhet (DSE), hvorav én gjaldt tjenestens sikkerhetsklarering av egne ansatte. I tillegg er PST-enhetene på Svalbard og i politidistriktene Agder, Sør-Vest og Nordland kontrollert.

Videre inspiserer utvalget Felles etterretnings- og kontra-terrorcenter (FEKTS) og Felles cyberkoordineringssenter (FCKS), jf. punkt 4.1.

I inspeksjonene av PST kontrollerer utvalget særlig tjenestens

- behandling av personopplysninger
- nye og avsluttede forebyggende saker, avvergende etterforskingssaker og etterforskingssaker
- bruk av skjulte tvangsmidler
- kildeføring
- utveksling av informasjon med innenlandske og utenlandske samarbeidspartnere.

5.2 Manglende sletting i PSTs registre

En sentral del av utvalgets kontroll med PST er å se til at tjenesten ikke behandler opplysninger lenger enn det som er nødvendig for formålet med behandlingen, jf. politiregisterloven¹¹ § 50 og politiregisterforskriften § 22-3 første ledd. Opplysninger som ikke lenger er nødvendige å behandle, skal slettes eller sperres.

Selv om en person slettes som objekt, kan opplysninger om personen i praksis fortsatt inngå i en beskrivelse av en hendelse som omfatter andre objekter. Opplysninger om personen vil først slettes når registreringen av hendelsen slettes. Dette skjer først når samtlige objekter som er tilknyttet hendelsen slettes.

PST hadde tidligere en teknisk løsning som begrenset muligheten til å søke etter opplysninger om personer som er slettet som objekt.¹² I 2019 tok PST i bruk et analyse- og sammenstillingsverktøy (heretter omtalt som verktøyet), der denne tekniske løsningen ikke ble videreført.

Innføringen av verktøyet medførte at opplysninger om 44 893 objekter, som ifølge PST ikke lenger var nødvendig å behandle opplysninger om, ble tilgjengelige for ansatte i PST. PST vet ikke hvordan det oppgitte tallet på objekter fordeler seg på fysiske og juridiske personer.

Utvalget anså forholdet som et alvorlig avvik. I denne vurderingen la utvalget vekt på at innføringen av verktøyet hadde medført tilgjengeliggjøring av opplysninger om et stort antall personer som PST selv ikke anså det nødvendig å behandle opplysninger om. I tillegg la utvalget vekt på at PST ikke hadde iverksatt tiltak for å hindre eller begrense søk etter eller treff på opplysningene.

Utvalget kritiserte på denne bakgrunn PST. Utvalget pekte på at PST siden innføringen av verktøyet hadde unnlatt å implementere en løsning som sikret etterlevelse av slettereglene. Dette ga PST tilgang på opplysninger som skulle ha vært slettet, og var etter utvalgets vurdering et omfattende brudd på politiregisterloven § 50 første ledd og politiregisterforskriften § 22-3 første ledd.

Utvalget har spurt PST om hvordan tjenesten vil sikre at opplysninger om de 44 893 objektene fremover behandles i tråd med kravet til sletting. PST vil for dette formål gjennomgå objektene i løpet av første kvartal 2024. PST har opplyst til utvalget at tjenesten vil innføre en ny prosedyre for å sikre at reglene om sletting overholdes i fremtiden. PST jobber med å utvikle teknologiske verktøy for å sikre at slettede objekter også blir slettet i dokumenter. Utvalget har bedt PST orientere utvalget når prosedyren er innført.

11 Lov 28. mai 2020 nr. 16 om behandling av opplysninger i politi og påtalemyndigheten (politiregisterloven).

12 Se blant annet utvalgets årsmelding for 2011, Dokument 7:1 (2011–2012), romertall IV punkt 7.

Forebyggende sak (f-sak)

Sak opprettet for å undersøke om noen forbereder et straffbart forhold som PST har til oppgave å forebygge.

Avvergende etterforskingssak

Sak opprettet for å avverge at det blir begått en straffbar handling som faller inn under PSTs ansvarsområde.

Etterforskingssak (e-sak)

Sak opprettet for å undersøke et straffbart forhold som faller inn under PSTs ansvarsområde.

Skjulte tvangsmidler

Lovregulerte politimetoder som brukes uten at personen metode-bruken retter seg mot kjenner til det. Eksempler er hemmelig ransaking, kameraovervåking og dataavlesning.

Sletting

Sletting innebærer at opplysningen skal fjernes fra registre eller andre systemer.

Sperring

Markering av lagrede opplysninger for å begrense den fremtidige behandlingen av dem.

Objekt

Et objekt kan for eksempel være en person eller en organisasjon. Objektregistreringen inneholder identifikatorer som personalia og en beskrivelse av objektets roller.

Hendelse

Registrert informasjon knyttet til et eller flere objekter.

5.3 Avvik ved avslutning av forebyggende saker

Inspeksjonen av DSE i november 2022 synliggjorde at PST ved avslutning av forebyggende saker ikke vurderte om opplysningene i sakene skulle sperres eller kunne videreføres for annen bruk, slik politiregisterforskriften § 22-3 stiller krav om. PST satte i gang et prosjekt for å rette dette. I inspeksjonen av DSE i november 2023 rapporterte tjenesten at samtlige forebyggende saker har blitt gjennomgått og nå er avsluttet på korrekt vis.

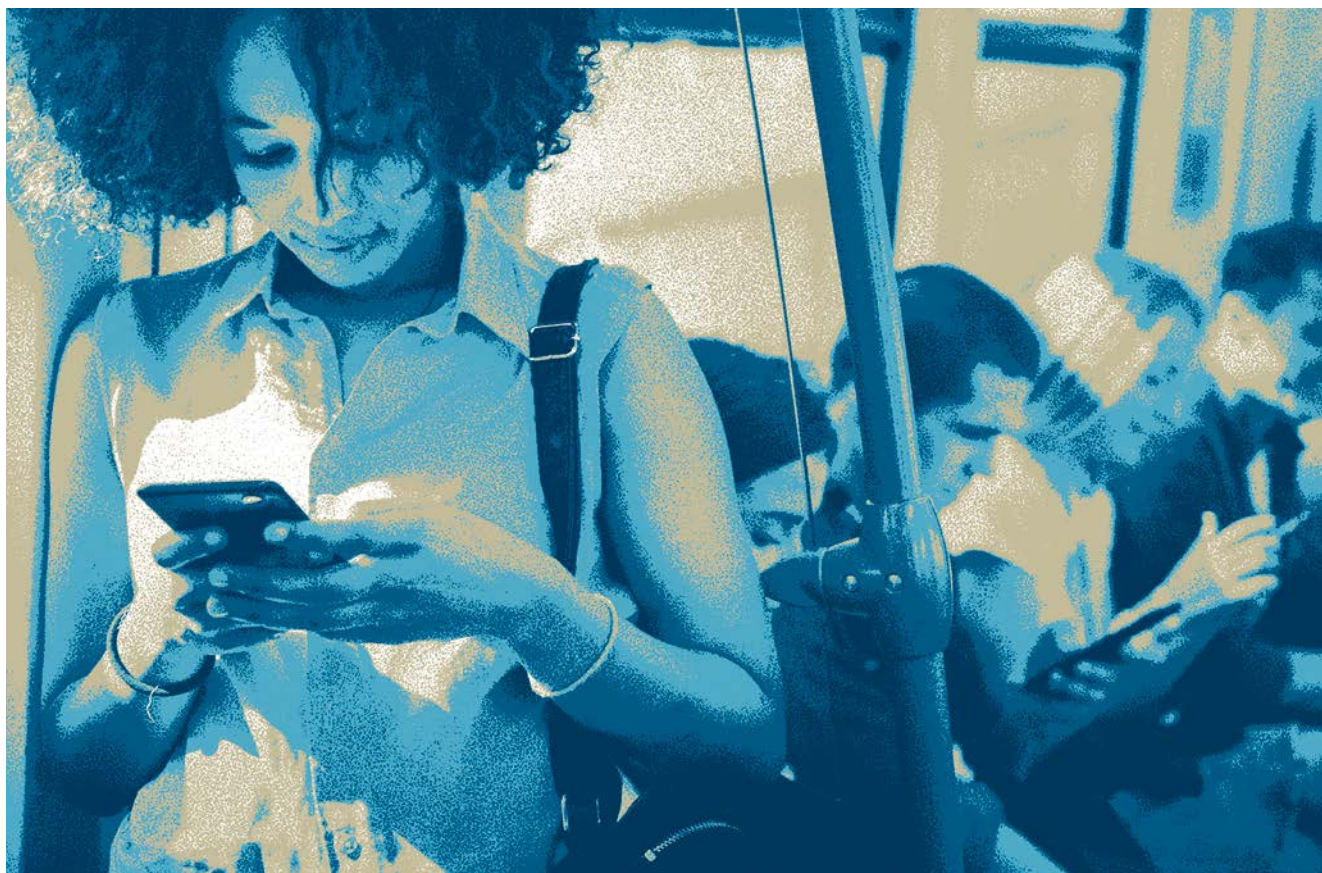
5.4 Informasjon om ulovfestet metodebruk i begjæringer til retten

I forbindelse med orientering om bruk av ulovfestede metoder, spurte utvalget om PST orienterer retten om den samlede metodebruken når tjenesten ber om tillatelse til å bruke ulovfestede tvangsmidler. PST svarte at retten i større grad burde

informeres om dette, slik at domstolen settes i bedre stand til å foreta en forholdsmessighetsvurdering av metodebruken samlet sett. PST har i november 2023 informert utvalget om at tjenesten arbeider med føringer for hvordan retten skal informeres om ulovfestet metodebruk. Slike føringer skal tas inn i PSTs interne regelverk. Utvalget ser positivt på dette.

5.5 Tilrettelegging for og planlegging av kontroll med PSTs innsamling fra åpne kilder

Stortinget vedtok 28. april 2023 en ny bestemmelse i politiregisterloven om PSTs bruk av åpent tilgjengelig informasjon.¹³ Lovendringen gir PST hjemmel til å lagre opplysninger fra åpne kilder for å utarbeide analyser og etterretningsvurderinger, samt til å bruke opplysningene i forebyggende saker og etterforskning. Opplysningene skal sperres og kan bare brukes til formålene som er angitt i loven. Det er ikke besluttet når bestemmelsen trer i kraft.

I sin innstilling til Stortinget viste justiskomiteens flertall til at de tekniske systemene som skal utvikles må tilrettelegges for EOS-utvalgets kontroll.¹⁴ PST har påbegynt arbeidet med å forberede muligheten til å behandle opplysninger som angitt i den nye hjemmelen. Det er viktig for utvalget med god dialog med PST for å sikre nødvendig kontrollfunksjonalitet i systemet. Utvalget har blitt orientert muntlig og skriftlig om PSTs planer og løpende arbeid. I et brev til PST redegjorde utvalget for hvilke funksjonelle krav som er nødvendige for å kunne føre kontroll med behandlingen.

5.6 Forslag om klargjøring av regler om underretning om kommunikasjonskontroll

Straffeprosessloven (strpl.) § 216 j regulerer adgangen til å bli underrettet om man har vært undergitt kommunikasjonskontroll. Begjæringer om slik underretning behandles av Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll (KK-utvalget), jf. strpl. § 216 h. Det følger imidlertid av bestemmelsen at KK-utvalget ikke skal føre kontroll med saker som omfattes av EOS-kontrollloven. KK-utvalget kan dermed ikke behandle PST-saker.

EOS-utvalget behandler klager over overvåkingsvirksomhet i PST og gjennomfører de undersøkelser som klagen tilsier. EOS-utvalget håndterer begjæringer om underretning om kommunikasjonskontroll rettet mot PST i henhold til EOS-kontrollloven § 5 andre ledd.

EOS-utvalget foreslo i november 2023 overfor Justis- og beredskapsdepartementet å klargjøre at henvendelser om underretning om kommunikasjonskontroll utført av PST etter strpl. § 216 j sjette ledd, behandles av EOS-utvalget i tråd med EOS-kontrollloven. Dette av hensyn til de som ønsker å begjære underretning om kommunikasjonskontroll i PST.

5.7 Klagesaker

Utvalget har i 2023 tatt 16 klager rettet mot PST til behandling. Flere av klagen var også rettet mot andre EOS-tjenester. Utvalget har i 2023 avsluttet 20 klagesaker mot PST.

I 2023 har utvalget uttalt kritikk mot PST i to klagesaker. Utvalget ba i begge sakene om å få gi en utfyllende begrunnelse for kritikken til klageren. I begge sakene ble slik utfyllende begrunnelse gitt.

I den ene klagesaken fikk PST kritikk for å ha meddelt til en annen virksomhet at utvalget behandlet en klage fra en navngitt person. Utvalget uttalte at klageren skal kunne stole på at opplysninger de gir til utvalget blir behandlet konfidensielt.

I den andre klagesaken kritiserte utvalget PST for avvik i behandlingen av opplysninger om klageren.

14 Innst. 229 L (2022–2023) s. 8.

Kommunikasjonskontroll

En metode som overvåker en persons kommunikasjon – for eksempel telefonavlytting eller overvåking av metadata om telefon- og datakommunikasjon. Metoden kan brukes av PST etter kjennelse fra domstolen.

6.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet

Nasjonal sikkerhetsmyndighet er Norges
direktorat for nasjonal forebyggende sikkerhet

6.1 Generelt om kontrollen

I 2023 har utvalget gjennomført tre inspeksjoner av Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM). En inspeksjon omhandlet NSMs behandling av klareringssaker, en var rettet mot NSMs tekniske kapasiteter med fokus på [inntrengingstester](#), og en var av Nasjonalt cybersikkerhetssenter (NCSC). NCSC skal beskytte grunnleggende nasjonale funksjoner, offentlig forvaltning og næringsliv mot alvorlige digitale angrep. Videre inspiserte utvalget Felles cyberkoordineringssenter (FCKS), jf. punkt 4.1.

I inspeksjonene av NSM kontrollerer utvalget særlig NSMs

- behandling av saker der klarering er nektet, nedsatt eller suspendert av klareringsmyndigheten, samt deres behandling av klager over slike saker
- saksbehandlingstid i klareringssaker
- samarbeid med andre EOS-tjenester
- behandling av personopplysninger
- bruk av tekniske kapasiteter.

6.2 Sikkerhetslovens ordning om bistand fra særskilt oppnevnt advokat

En person som har fått en begrunnelse for en klareringsavgjørelse der opplysninger er utelatt etter sikkerhetsloven § 8-13 andre ledd,¹⁵ har rett til bistand fra en særskilt oppnevnt advokat, jf. sikkerhetsloven § 8-15. Intensjonen med advokatordningen var å ivareta rettsikkerheten til den avgjørelsen gjelder.¹⁶ Advokaten har imidlertid taushetsplikt overfor den som søkes klarert og kan kun råde personen til å klage eller ikke.

I 2021 pekte utvalget overfor Justis- og beredskapsdepartementet på at advokatordningen ikke hadde blitt brukt de siste ti årene.¹⁷ Departementet ga NSM i oppdrag å opprette en midlertidig ordning for særskilt oppnevnt advokat. En slik ordning ble etablert i mars 2023.

Utvalget konkluderte etter en fornyet vurdering i 2023 med at den midlertidige advokatordningen ikke er egnet til å balansere hensynet til [hovedpersonens](#) rettsikkerhet og hensynene til nasjonal sikkerhet i klareringssaker.

Utvalget pekte på at det i ordningen er lite igjen av de kjerneoppgaver som normalt kjennetegner forholdet mellom advokat og klient. På grunn av advokatens taushetsplikt, kan ikke hovedpersonen få veiledning om hvorfor det bør klages eller hvordan en klage bør utformes. Advokaten kan heller ikke kontrollere at det faktiske grunnlaget avgjørelsen bygger på er korrekt.

Hvis hovedpersonen avstår fra å bruke advokatordningen, vil vedkommende raskere få saken klagebehandlet og få en ny vurdering av saken. Utvalget ba Justis- og beredskapsdepartementet om å vurdere å avvikle ordningen.

Utvalget har bedt om en tilbakemelding fra departementet om hvilke tiltak som er besluttet eller iverksatt innen utløpet av 2024, jf. EOS-kontrollloven § 14 siste ledd.

6.3 Klagesaker

Utvalget har i 2023 tatt til behandling 12 klager rettet mot NSM. Flere av klagen var også rettet mot andre tjenester. Klagesakene gjaldt overvåking og spørsmål om sikkerhetsklarering. I 2023 avsluttet utvalget 15 klagesaker. Seks av sakene ble avsluttet med kritikk, alle gjaldt sikkerhetsklarering.

I en sak kritiserte utvalget både FSA og NSM for ikke å ha opplyst saken så godt som mulig, jf. sikkerhetsloven § 8-4 tredje ledd. Saken er nærmere beskrevet i punkt 7.2. I tillegg ble både FSA og NSM kritisert for lang saksbehandlingstid i saken.

De øvrige klagesakene gjaldt lang saksbehandlingstid.

I en klagesak ble NSM kritisert for å ha brukt fire måneder på å behandle en innsynsbegjæring. Utvalget kritiserte også NSM for at det tok rundt elleve måneder å få oppnevnt en særskilt advokat til å gå gjennom klareringssaken, jf. sikkerhetsloven § 8-15.

I to saker kritiserte utvalget NSM for at det gikk henholdsvis ni måneder før klagesaken ble avgjort av NSM, og ti måneder uten at NSM hadde behandlet klagen.

15 Jf. lov 1. juni 2018 nr. 24 om nasjonal sikkerhet (sikkerhetsloven) § 8-13. Opplysninger kan utelates dersom de kan røpe forhold som har betydning for nasjonale sikkerhetsinteresser, kildevern, informasjon personen ikke bør få kjennskap til av hensyn til helsen, informasjon som gjelder personens nærstående og som personen ikke bør få kjennskap til.

16 Prop. 153 L (2016–2017) punkt 19.8.

17 Se punkt 6.3 i utvalgets årsmelding for 2021.

Inntrengingstest

En virksomhet kan be sikkerhetsmyndigheten om å forsøke å trenge inn i virksomhetens skjermingsverdige informasjonssystemer, for å kontrollere om sikkerhetstiltakene er tilstrekkelige.

Hovedpersonen

Den som søkes klarert.

I to andre saker påpekte utvalget overfor NSM at klagesakene syntes å ha ligget nærmest ubehandlet i henholdsvis over ett år og ti måneder, og over to år og fire måneder, fra de ble mottatt hos NSM. Sakene var ikke avgjort av NSM da utvalget avsluttet sin behandling av klagen. Samlet saksbehandlingstid var i begge sakene på over fire år. Dette synes å undergrave retten til en reell og rettidig overprøving av avgjørelsen. Utvalget uttalte til NSM at dette var svært kritikkverdig.

6.4 Saksbehandlingstid i NSMs klaringsaker

Nedenfor følger en tabell over saksbehandlingstid i 2023, som opplyst av NSM:¹⁸

SAKSBEHANDLINGSTID NSM 2023	Gjennomsnittlig behandlingstid totalt	Gjennomsnittlig behandlingstid positive avgjørelser ¹⁹	Gjennomsnittlig behandlingstid <u>negative avgjørelser</u>
Forespørsel om innsyn	78 dager (4 saker) ²⁰		
Forespørsel om sikkerhetsklarering	81 dager (162 saker) ²¹	85 dager (151 saker)	172 dager (2 saker)
Klage 1. instans	360 dager (3 saker)	Ingen saker	360 dager (3 saker)
Klage 2. instans	453 dager (104 saker)	333 dager (5 saker)	460 dager (99 saker)

Saksbehandlingstiden for både innsynssaker og klagesaker i første og andre instans er fremdeles svært lang i NSM. Utvalgets vurdering av saksbehandlingstiden omtales i punkt 9.

¹⁸ Statistikken er beregnet fra dagen NSM mottok klaringsanmodningen eller klagesaken.

¹⁹ Klagere som har fått delvis medhold er inkludert i «positive avgjørelser».

²⁰ NSM behandlet også tre klager på forespørsel om innsyn der direktoratet var førsteinstans. Saksbehandlingstiden var henholdsvis to, fire og elleve uker.

²¹ Tallet inkluderer henlagte saker.

Negativ avgjørelse i klaringsaker

En avgjørelse som enten innebærer avslag på klarering, klarering for en lavere sikkerhetsgrad enn anmodet eller at det blir gitt klarering på vilkår.

7.

Forsvarets sikkerhetsavdeling

Forsvarets sikkerhetsavdeling har overordnet ansvar
for forebyggende sikkerhetsarbeid i Forsvaret

7.1 Generelt om kontrollen

Utvalget har i 2023 gjennomført to inspeksjoner av Forsvarets sikkerhetsavdeling (FSA). En inspeksjon var rettet mot FSAs behandling av klareringssaker, den andre var rettet mot FSAs utøvelse av operativ sikkerhetstjeneste.

I inspeksjonene av FSA kontrollerer utvalget særlig FSAs

- behandling av saker der klarering er nektet, nedsatt eller suspendert av klareringsmyndigheten
- saksbehandlingstid i klareringssaker
- virksomhet innenfor operativ sikkerhetstjeneste
- behandling av personopplysninger
- samarbeid med andre EOS-tjenester.

7.2 Klagesaker

Utvalget har i 2023 tatt seks klager rettet mot FSA til behandling. Flere av klagenes var også rettet mot andre tjenester. Det er avsluttet elleve klagesaker mot FSA i 2023. Klagesakene gjaldt overvåking og spørsmål om sikkerhetsklarering.

Fire av sakene ble avsluttet med kritikk, alle gjaldt sikkerhetsklarering.

I en sak hadde klageren trukket sitt samtykke til innsyn i helseopplysninger før opplysningene ble utlevert til klareringsmyndigheten. Utvalget mente at klareringsmyndighetene burde undersøkt klagerens anførsel om at helseopplysningene var utlevert uten rettslig grunnlag. Utvalget kunne heller ikke se at FSA eller NSM i deres interne begrunnelser hadde vurdert betydningen av at samtykket var trukket. Utvalget kritiserte derfor FSA og NSM for ikke å ha opplyst saken så godt som mulig, jf. sikkerhetsloven § 8-4 tredje ledd. I tillegg ble FSA kritisert for ikke å ha oppfylt sin aktivitetsplikt overfor NSM som klageinstans, og både FSA og NSM ble kritisert for lang saksbehandlingstid.

Videre kritiserte utvalget FSA for lang saksbehandlingstid i tre saker. I den ene saken lå klareringssaken til behandling i FSA i ni måneder, før klagerens innkalling til førstegangstjenesten ble annullert som følge av uavklart klarering. Utvalget konkluderte med at det var svært uheldig at den lange saksbehandlingstiden førte til at behovet for sikkerhetsklarering falt bort. I to andre saker kritiserte utvalget FSA for at klareringssakene hadde ligget i mer enn henholdsvis 13 måneder og to år uten at de var avgjort.

7.3 Saksbehandlingstid i FSAs klareringssaker

Nedenfor følger en tabell over saksbehandlingstid i 2023, som opplyst av FSA:²²

SAKSBEHANDLINGSTID FSA 2023	Gjennomsnittlig behandlingstid totalt	Gjennomsnittlig behandlingstid positive avgjørelser ²³	Gjennomsnittlig behandlingstid negative avgjørelser
Anmodning om innsyn	9 dager (19 saker)		
Anmodning om sikkerhetsklarering ²⁴	43 dager (23 590 saker)	40 dager (20 893 saker)	433 dager (148 saker)
Klage 1. instans	75 dager (23 saker) ²⁵	252 dager (1 sak)	67 dager (21 saker)

Sammenlignet med 2022 har saksbehandlingstiden for klager behandlet i første instans gått ned. Saksbehandlingstiden for klareringssaker med negativ avgjørelse har økt. Utvalgets vurdering av saksbehandlingstiden omtales i punkt 9.

²² Statistikken er beregnet fra dagen klareringsmyndigheten mottok anmodningen.

²³ Klagerer som har fått delvis medhold er inkludert i «positive avgjørelser».

²⁴ FSA har også opplyst at gjennomsnittlig saksbehandlingstid for behandling av innkommende opplysninger i klareringssaker i 2023 var 258 dager.

²⁵ En av klagesakene ble henlagt da klagen ble trukket.

8.

Sivil klareringsmyndighet

Sivil klareringsmyndighet er den største klareringsmyndigheten i sivil sektor

8.1 Generelt om kontrollen

Utvalget har i 2023 gjennomført én inspeksjon av Sivil klareringsmyndighet (SKM). Tema for inspeksjonen var saksbehandlingstid i klareringssaker, samt sikkerhetslovens ordning om bistand fra særskilt oppnevnt advokat i klareringssaker.

Under inspeksjonen av SKM, kontrollerte utvalget blant annet klareringssaker fra Statsministerens kontor (SMK). Dette fordi utvalgets planlagte inspeksjon av SMK i 2022 ble avlyst da SKM overtok ansvaret for kontorets klareringssaker. Inspeksjonen av SKM ga ikke grunn til oppfølging.

8.2 Klagesaker

Utvalget har i 2023 mottatt tre klager rettet mot SKM, som alle er avsluttet i 2023. To av sakene ble avsluttet med kritikk. Begge sakene gjaldt lang saksbehandlingstid.

Utvalget kritiserte SKM for at det tok henholdsvis ni og elleve måneder før sakene ble avsluttet. Den ene saken ble avsluttet fordi det ikke lenger var behov for klarering fordi det aktuelle oppdraget var avsluttet før saken ble behandlet.

8.3 Saksbehandlingstid i SKMs klareringssaker

Nedenfor følger en tabell over saksbehandlingstid i 2023 som opplyst av SKM:²⁶

SAKSBEHANDLINGSTID SKM 2023	Gjennomsnittlig behandlingstid totalt	Gjennomsnittlig behandlingstid positive avgjørelser	Gjennomsnittlig behandlingstid negative avgjørelser
Forespørsel om innsyn ²⁷	8 dager (33 saker)		
Forespørsel om sikkerhetsklarering ²⁸	62 dager (7594 saker)	53 dager (7333 saker)	321 dager (261 saker)
Forespørsel om adgangsklarering	40 dager (1046 saker)	29 dager (1008 saker)	337 dager (38 saker)
Klage 1. instans	129 dager (47 ²⁹ saker)	132 dager (5 saker) ³⁰	131 dager (41 saker)

Sammenlignet med 2022 har saksbehandlingstiden for klager behandlet i første instans gått ned. Saksbehandlingstiden for klareringssaker med negativ avgjørelse har økt. Utvalgets vurdering av saksbehandlingstiden omtales i punkt 9.

26 Statistikken er beregnet fra dagen klareringsmyndigheten mottok anmodningen.

27 Gjennomsnittlig behandlingstid for klagesaker om innsyn var ti dager i 2023.

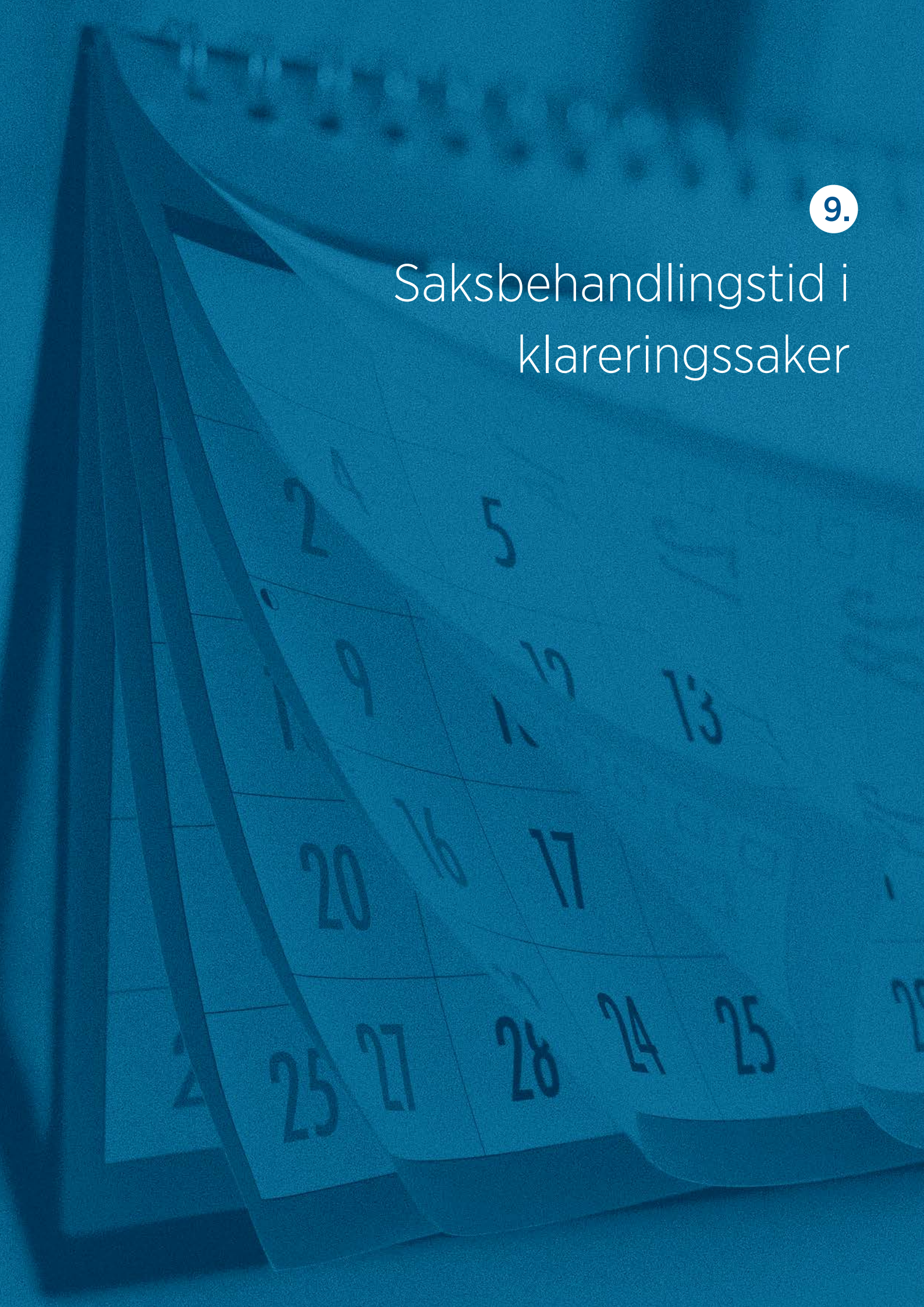
28 SKM har også opplyst at gjennomsnittlig saksbehandlingstid for behandling av innkommende opplysninger i klareringssaker i 2023 var 127 dager.

29 En av klagesakene ble avvist som for sent fremsatt. Avvisningen ble ikke påklaget.

30 Klagere som har fått delvis medhold er inkludert i «positive avgjørelser».

Saksbehandlingstid i klareringssaker

9.1 Bakgrunn

Utvalget kontrollerer behandlingen av klareringssaker i blant annet NSM, FSA og SKM. Utvalget mener at saksbehandlingstiden i klareringssaker er altfor lang i mange tilfeller, spesielt i klagesaker.

I årsmeldingen for 2022 uttalte utvalget at økningen i saksbehandlingstiden i NSM var urovekkende. Utvalget skrev til Justis- og beredskapsdepartementet om saken. På den bakgrunn ga departementet 3. mars 2023 NSM i oppdrag å iverksette ekstraordinære tiltak for å få restansene på klagesaker ned til et akseptabelt nivå.

I kontroll- og konstitusjonskomiteens innstilling til Stortinget om utvalgets årsmelding for 2022,³¹ tok komiteen opp flere spørsmål knyttet til saksbehandlingstid i klareringssaker.

9.2 Kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader til utvalgets årsmelding for 2022

I sin innstilling (s. 11) til Stortinget ba kontrollkomiteen utvalget:

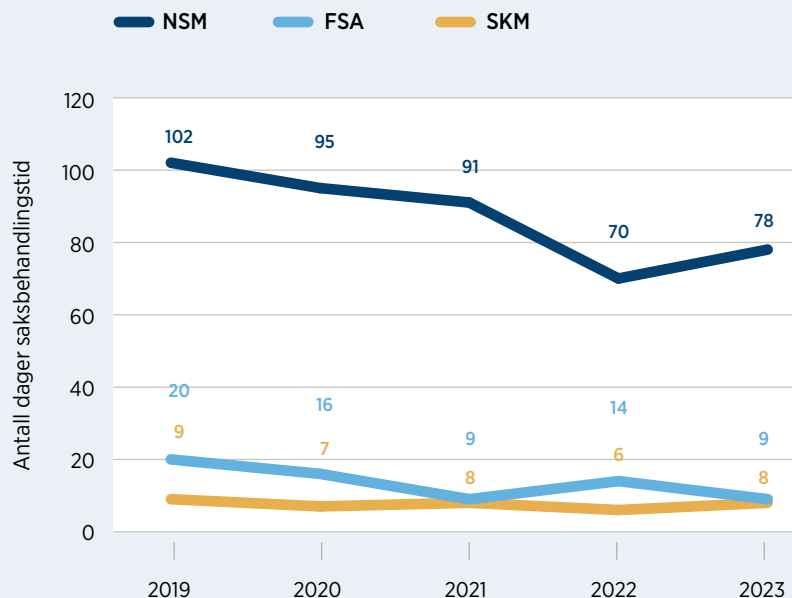
«[v]urdere om rapporteringa om sakshandsamingstid i klareringssaker i større grad kan syne utviklinga over tid og dei omstenda som er knytte til borgarane sine rettar, slik som i kva grad forseinkingane skyldast tilhøve ved den som ber om klarering eller tilhøve ved handsaminga i tenestene.»

Diagram 1 til 5 viser utviklingen i saksbehandlingstid for ulike sakskategorier fra 2019 til 2023.

Saksbehandlingstid ved anmodning om innsyn, gjennomsnitt antall dager

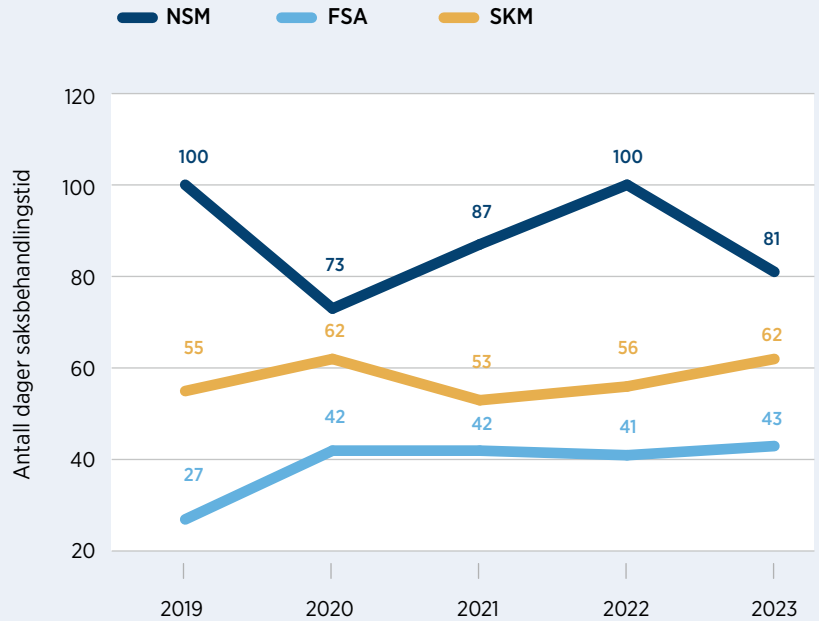
Saksbehandlingstiden for innsyns-anmodninger er relativt kort i SKM og FSA, i snitt under ti dager.

I NSM er saksbehandlingstiden fremdeles svært lang, 78 dager i snitt.

Saksbehandlingstid ved forespørsel om sikkerhetsklarering, gjennomsnitt antall dager for alle saker

I 2023 avgjorde SKM, FSA og NSM forespørsler om sikkerhetsklarering etter i snitt henholdsvis 62, 43 og 81 dager. Dette inkluderer både positive og negative avgjørelser.

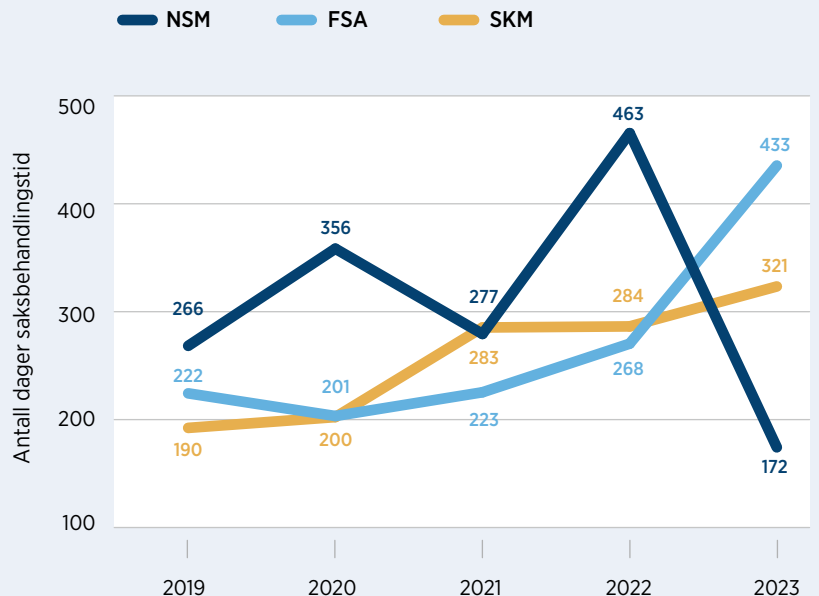

Saksbehandlingstid ved forespørsel om sikkerhetsklarering, gjennomsnitt antall dager for negative avgjørelser

Saksbehandlingstiden for denne kategorien saker har vært økende i FSA og SKM siden 2020.

I 2023 var den i snitt 433 dager hos FSA og i snitt henholdsvis 337 (adgangsklarering) og 321 dager (sikkerhetsklarering) hos SKM.

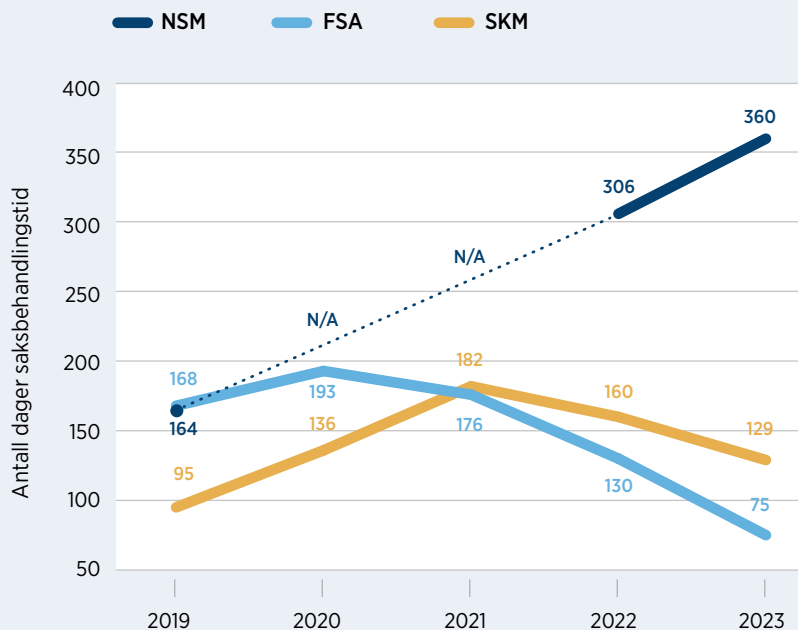
Saksbehandlingstiden i NSMs saker minket i 2023 til 172 dager i snitt.

Saksbehandlingstid ved behandling av klage i første instans, gjennomsnitt antall dager

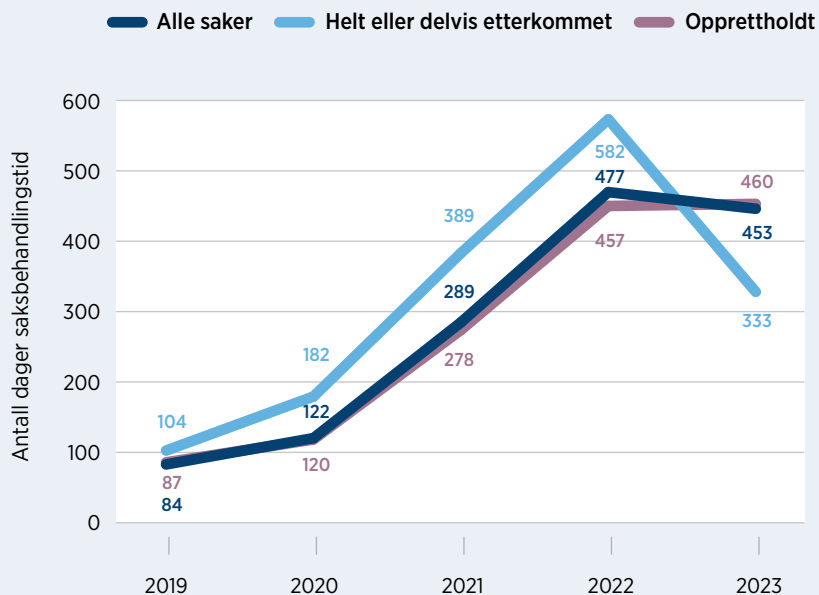
SKMs og FSAs behandling av klagesaker i første instans tok i 2023 henholdsvis 129 og 75 dager i snitt, en nedgang sammenlignet med 2022.

I NSM økte saksbehandlingstiden til 360 dager i snitt (tre saker).

Saksbehandlingstid ved behandling av klage i andre instans, gjennomsnitt antall dager

Saksbehandlingstiden i NSMs klagesaker gikk noe ned i 2023, men er fremdeles uakseptabelt lang. I snitt tok det 453 dager før en klagesak ble avgjort.

På bakgrunn av komiteens merknad, har utvalget stilt spørsmål til SKM, FSA og NSM om det foreligger eller kan skaffes til veie informasjon som viser om forsinkelsene i saksbehandlingen skyldes forhold ved den som skal klareres (hovedpersonen) eller forhold på myndighetenes side. Både SKM, FSA og NSM ga uttrykk for at de så behovet for slik statistikk. Samtidig pekte de på at slik statistikk måtte utarbeides manuelt på grunn av manglende funksjonalitet i deres saksbehandlingssystem.

FSA og SKM avgjorde i 2023 henholdsvis 23 590 og 7594 forespørsler om sikkerhetsklarering. De langt fleste avgjørelsene var positive, og disse ble avgjort etter i snitt henholdsvis 62 og 53 dager. I 2023 avgjorde NSM 104 klagesaker med en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 453 dager. NSM har tidligere opplyst at mesteparten av tidsbruken skyldes tid i «køen». Utvalgets stikkprøver under inspeksjoner og behandling av klagesaker styrker inntrykket av at det i beskjeden grad er forhold på hovedpersonens side som forlenger saksbehandlingstiden. Etableringen av en manuell rutine for å undersøke tematikken ytterligere ville trolig kreve så mye ressurser at det ville ha forsinket saksbehandlingen ytterligere.

Etter utvalgets vurdering vil det kreve uforholdsmessig mye ressurser hos klareringsmyndigheten å etablere slik statistikk, sett opp mot hvilke fordeler det gir.

9.3 Saksbehandlingstid i klareringssaker i 2023

Utvalgets inspeksjoner i 2023 har vist at mange klareringssaker fremdeles ikke blir behandlet innen en forsvarlig tidsramme. Saksbehandlingstiden i klareringssaker er beskrevet nærmere i punkt 6.4 (NSM), 7.3 (FSA) og 8.3 (SKM). I tillegg har utvalget i meldingsåret kritisert klareringsmyndighetene for lang saksbehandlingstid i til sammen elleve klagesaker.³² Sakene fordeler seg på NSM, FSA, SKM og Justis- og beredskapsdepartementet.

Både saksbehandlingstiden i NSMs klagesaker og NSMs restanser er noe redusert i 2023. Samtidig synes effekten av de iverksatte tiltakene så langt å ha vært beskjeden, og saksbehandlingstiden er fremdeles uakseptabelt lang. I snitt tok det 453 dager før en klagesak ble avgjort.

I november 2023 hadde NSM til behandling 81 klagesaker som var mottatt for mer enn seks måneder siden. Det var dermed minst 81 saker som allerede hadde ligget til behandling lenger enn de 90 til 120 dagene som departementet hadde anslått som et akseptabelt nivå for saksbehandlingstid, som NSM skulle oppnå innen 1. juli 2023.

NSM har opplyst til utvalget at saksbehandlingstiden er lengre enn det direktoratet ønsker, og har redegjort for tiltakene som er iverksatt for å bygge ned restansene.

Saksbehandlingstiden for forespørsler om klarering i FSA og SKM var ikke like lang som hos NSM. Samtidig ser utvalget med bekymring på saksbehandlingstiden for klareringsanmodninger som ender med negativ avgjørelse.³³ Denne har vært økende i FSA og SKM siden 2020, og var i 2023 på 433 dager i snitt hos FSA. Hos SKM var snittet 337 og 321 dager for henholdsvis adgangsklarering og sikkerhetsklarering. Fra en avgjørelse ble påklaget, tok det i snitt 75 dager (FSA) og 129 dager (SKM) før klagen ble oversendt til NSM som klageinstans. Dette kommer i tillegg til saksbehandlingstiden i klageinstansen. Den samlede saksbehandlingstiden kan dermed bli svært lang.

Klareringsinstituttet må balansere viktige hensyn mellom den enkeltes rettssikkerhet og rikets sikkerhet. Det er særlig viktig at klareringsmyndighetene forvalter sin oppgave på en god måte, slik at retten til en reell og rettidig overprøving av avgjørelser ivaretas. Det er videre en innebygget rettsikkerhetsgaranti i muligheten til å få saken behandlet på nytt. Utvalget har sett flere saker der karantenetiden har løpt ut før klagesaken er behandlet. Den lange saksbehandlingstiden bidrar etter utvalgets vurdering til å undergrave tilliten til klareringssystemet.

Utvalget har i januar 2024 orientert Justis- og beredskapsdepartementet om den uakseptabelt lange saksbehandlingstiden i klareringssaker, samt om utfallet av klagesakene som utvalget har behandlet i 2023 og den kritikken det har medført. Brevet følger som vedlegg 2. Utvalget har understreket behovet for at departementet følger utviklingen på området nøye.

32 I to av sakene kritiserte utvalget både førsteinstansen og klageinstansen for lang behandlingstid av samme sak.

33 Det vil si at klarering nektes, eller at klarering gis på lavere nivå, for kortere tid eller med vilkår.

Karantenetid

Dersom klarering ikke gis på det nivå som det er bedt om, skal klareringsmyndigheten fastsette en karantenetid på inntil fem år. Personen kan ikke vurderes klarert på nytt før karantenetiden har utløpt.

10.

Kontroll av annen EOS-tjeneste

10.1 Generelt om kontrollen

Utvalget kontrollerer EOS-tjeneste uavhengig av hvilken del av offentlig forvaltning som utfører den. Kontrollområdet omfatter alle offentlige organer som utfører etterretnings-, overvåkings- eller sikkerhetstjeneste, og er ikke begrenset til bestemte organisatoriske enheter. Kontrollområdet omfatter også de som utfører slik tjeneste under styring av eller på oppdrag fra offentlig forvaltning, for eksempel ekomtilbydere.

Utvalget har i 2023 tatt to klager rettet mot annen EOS-tjeneste til behandling. Tre klagesaker mot annen EOS-tjeneste ble avsluttet i 2023. En klagesak mot Forsvarets Høgskole ble avsluttet uten kritikk. To av klagesakene ble avsluttet med kritikk. Disse omtales i punkt 10.4 og 10.5.

10.2 Etterretningsbataljonen

Temaet for utvalgets inspeksjon av Etterretningsbataljonen (Ebn) på Setermoen i Troms var blant annet Ebns bruk av informasjon fra åpne kilder (OSINT) og elektroniske krigføringskapasiteter. Utvalget ble også orientert om hvordan disse disiplinene benyttes under øvelser i Norge. Inspeksjonen ga ikke grunn til oppfølging.

10.3 Forsvarets spesialstyrker

Utvalget inspiserer i 2023 stabsfunksjonen til Forsvarets spesialstyrker. Inspeksjonen omfattet blant annet spesialstyrkenes behandling av personopplysninger. Inspeksjonen ga ikke grunn til oppfølging.

10.4 Klagesak mot Justis- og beredskapsdepartementet

I en sak om sikkerhetsklarering fikk Justis- og beredskapsdepartementet kritikk for å ha brukt nesten seks måneder på å behandle en innsynssak i andre instans. Departementet fikk også kritikk for at advokatordningen som sikkerhetsloven stiller et krav om, ikke var etablert ved avslutningen av utvalgets klagesak. NSM ble også kritisert i denne saken, se punkt 6.3.

10.5 Klagesak mot en enhet i politiet

På bakgrunn av en klage rettet mot en enhet i politiet, stilte utvalget blant annet spørsmål om grunnlaget for opprettelsen av et søkefilter. Formålet med søkefilteret var å filtrere ut klagerens aktivitet i et IT-system og avdekke eventuell unormal aktivitet.

Utvalget vurderte at tiltaket delvis måtte anses som utøvelse av sikkerhetstjeneste, og vurderte opprettelsen av søkefilteret opp imot kravene i virksomhetsikkerhetsforskriften § 15 tredje ledd og fjerde ledd. Utvalget fant ikke at tiltaket var uforholdsmessig inngripende overfor klageren. Utvalget viste imidlertid til at «[n]år et sikkerhetstiltak kan gripe inn i enkeltpersoners rettssikkerhet eller personvern, skal virksomheten kunne dokumentere hvorfor inngrepet er nødvendig», jf. virksomhetsikkerhetsforskriften § 15 fjerde ledd. Utvalget uttalte at det ikke kunne se at enheten hadde overholdt kravet til dokumentasjon av søkefilterets nødvendighet.

Elektroniske krigføringskapasiteter

Blant annet innsamling av informasjon fra elektromagnetiske bølger, slik som radiotrafikk. Formålet er å bidra med etterretnings- og beslutningsstøtte, eller å begrense fiendens handlemåte.

Utøvelse av sikkerhetstjeneste

Gjennomføring og kontroll av forebyggende tiltak mot sikkerhetstruende virksomhet og følger av slik virksomhet.

11.

Vedlegg

VEDLEGG 1 – Møter, besøk, foredrag og deltakelse på konferanser

- Utvalget hadde i januar et møte med forsvarsminister Bjørn Arild Gram (Sp).
- I et møte i januar diskuterte Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll og utvalgsleder grenseflater mellom utvalgenes mandater.
- Utvalgsleder holdt i februar et foredrag om EOS-utvalgets kontroll for deltakerne ved Forsvarets sjefskurs.
- Utvalget hadde i april orienteringsmøter med henholdsvis Sysselmasteren på Svalbard og Svalbard Satellittstasjon i forbindelse med sin inspeksjon av PST Svalbard.
- Sekretariatet hadde i april og oktober møter med Riksrevisjonen om kontrollmetoder og mulig overlappende kontrolloppgaver.
- I mai var sekretariatet i Haag i Nederland på møte med kontrollorganer fra Danmark, Sverige, Belgia, Nederland, Storbritannia og Sveits i Intelligence Oversight Working Group (IOWG).
- I juni møtte sekretariatet Sivilombudet for å utveksle kontrollerfaringer.
- I september holdt leder for teknologisk enhet foredrag om kontroll med E-tjenestens metode tilrettelagt innhenting for norske internettleverandører.
- Utvalgsleder møtte i oktober medlemmer av Ekstremismekommisjonen, som ønsket å lære mer om utvalgets arbeid.
- I november arrangerte EOS-utvalget sammen med de svenske og danske kontrollorganene European Intelligence Oversight Conference (EIOC) i Oslo.
- I forbindelse med EIOC ble det også gjennomført møter på sekretariatsnivå og på ledernivå mellom kontrollorganene som er med i samarbeidsprosjektet IOWG.
- Et utvalgsmedlem og sekretariatsleder var i Washington DC i USA på konferansen International Intelligence Oversight Forum. Konferansen samler personer fra hele verden som jobber med eller er interessert i kontroll av hemmelige tjenester. Temaene for årets konferanse var blant annet Europarådets personvernkonvensjon 108+ og hvordan man kan bygge inn sikkerhetsmekanismer i etterretningstjenesters operasjoner.
- Sekretariatet har i november og desember hatt møter med direktøren for Ombudsnemnda for Forsvaret om blant annet inspeksjonsmetodikk.
- Sekretariatet hadde i desember et digitalt møte med Litauens nyoppnevnte etterretningsombud.

VEDLEGG 2 - Brev fra utvalget 23. januar 2024 til Justis- og beredskapsdepartementet

*Utsatt offentlighet til 20. mars 2024
Jf. EOS-kontrollloven § 16 fjerde ledd*

JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET
Postboks 8005 Dep.
0030 OSLO

Vår referanse
2023/101-15

Dato
23.01.2024

Uttalelse fra EOS-utvalget om saksbehandlingstid i klareringsaker

Det vises til EOS-utvalgets brev 2. februar 2023 til Justis- og beredskapsdepartementet og utvalgets årsmelding for 2022. Der gjorde utvalget departementet oppmerksom på at utviklingen i NSMs saksbehandlingstid i klareringsaker i 2022 ble ansett å være urovekkende. I Innst. 456 S – 2022–2023 til Stortinget støttet Kontroll- og konstitusjonskomiteen utvalgets vurdering.

På denne bakgrunn ba departementet 3. mars 2023¹ NSM om å iverksette ekstraordinære tiltak for å få restansene på klagesaker ned til et akseptabelt nivå,² innen 1. juli 2023. Under debatten i Stortinget 6. juni 2023, tilføyet statsråd Emilie Enger Mehl at NSM hadde rapportert at direktoratet tok sikte på å oppnå målet innen fristen.

Gjennom 2023 har utvalget holdt seg orientert om saksbehandlingstider hos Nasjonal sikkerhetsmyndighets (NSM), Forsvarets sikkerhetsavdeling (FSA) og Sivil klareringsmyndighet (SKM). Utvalgets inspeksjoner og undersøkelser har vist at mange klareringsaker fremdeles ikke blir behandlet innenfor en forsvarlig tidsramme.

Både saksbehandlingstiden i NSMs klagesaker og NSMs restanser er noe redusert i 2023. Samtidig synes effekten av de iverksatte tiltakene så langt å ha vært beskjeden, og saksbehandlingstiden er fremdeles uakseptabelt lang. I snitt tok det 453 dager å avgjøre en klagesak.

I november 2023 hadde NSM til behandling 81 klagesaker som var mottatt hos klageinstansen for mer enn seks måneder siden. Det var dermed minst 81 saker som allerede hadde ligget til behandling lenger enn de 90 til 120 dagene som departementet hadde anslått som et akseptabelt nivå for saksbehandlingstid, som NSM skulle oppnå innen 1. juli 2023.

NSM har opplyst til utvalget at saksbehandlingstiden er lengre enn det direktoratet ønsker, og redegjort for tiltakene som er iverksatt for å bygge ned restansene.

Saksbehandlingstiden for forespørsler om klarering i FSA og SKM var ikke like lang som hos NSM. Samtidig ser utvalget med bekymring på saksbehandlingstiden for klareringsanmodninger

¹ Departementets referanse 23/75.

² Som i henhold til departementet var en saksbehandlingstid mellom 90 og 120 dager.

Vår ref.: 2023/101

som ender med negativt resultat.³ Denne har vært økende i FSA og SKM siden 2020, og var i 2023 på 433 dager i snitt hos FSA. Hos SKM var snittet 337 og 321 dager for hhv. adgangsklarering og sikkerhetsklarering. For de som etter å ha fått negativt resultat klaget over avgjørelsen, tok det i snitt 75 dager (FSA) og 129 dager (SKM) før klagen ble oversendt til NSM som klageinstans. Dette kommer i tillegg til saksbehandlingstiden for klagesaker. Den samlede saksbehandlingstiden kan dermed bli svært lang.

Utvalget har i 2023 uttalt kritikk til klareringsmyndighetene for lang saksbehandlingstid i til sammen elleve klagesaker.⁴ Dette omfatter klareringssaker behandlet av NSM, FSA, SKM og Justis- og beredskapsdepartementet. Kritikken gjaldt saksbehandlingstid fra ni måneder til over to år og fire måneder i den enkelte instans. Fem av sakene var ennå ikke avgjort da utvalget avga sin kritikk. To av sakene ble avsluttet ved såkalt henleggelse, da det ikke lenger forelå et behov for klarering. Utvalget kritiserte i to andre saker saksbehandlingstid på fire måneder ved anmodning om i innsyn og saksbehandlingstid på elleve måneder ved anmodning om oppnevning av særskilt advokat etter sikkerhetsloven.

Klareringsinstituttet må balansere viktige hensyn mellom den enkeltes rettssikkerhet og rikets sikkerhet. Det er særlig viktig at klareringsmyndighetene forvalter sin oppgave på en god måte, slik at retten til en reell og rettidig overprøving av avgjørelser ivaretas. Det er videre en innebygget rettsikkerhetsgaranti i muligheten til å få saken behandlet på nytt. Utvalget har sett flere saker der karantenetiden har løpt ut før klagesaken er behandlet. Den lange saksbehandlingstiden bidrar etter utvalgets vurdering til å undergrave tilliten til klareringssystemet.

Utvalget ønsker med dette å orientere Justis- og beredskapsdepartementet om vår fortsatte bekymring for saksbehandlingstiden i klareringssaker, jf. EOS-kontrollloven § 14 femte ledd.

Utvalget understreker behovet for at departementet følger utviklingen på området nøye. Det bes om at utvalget holdes orientert om eventuelle oppdrag som gis av departementet.

Med vennlig hilsen

Astri Aas-Hansen
utvalgsleder

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Kopi: Forsvarsdepartementet
NSM
FSA
SKM

3 Det vil si at klarering nektes, eller at klarering gis på lavere nivå, for kortere tid eller med vilkår.

4 I to av sakene kritiserte utvalget både førsteinstansen og andreinstansen for lang behandlingstid i samme sak.

VEDLEGG 3 – EOS-kontrollloven³⁴

§ 1. Kontrollområdet

Stortinget velger et utvalg til å kontrollere etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (tjenestene) som utføres av den offentlige forvaltning eller under styring av eller på oppdrag fra denne (EOS-utvalget). Kontrollen utføres innenfor rammene av §§ 5, 6 og 7.

Kontrollen omfatter ikke overordnet påtalemyndighet.

Offentleglova og forvaltningsloven, med unntak av reglene om ugildhet, gjelder ikke for utvalgets virksomhet.

Stortinget kan gi bestemmelser om virksomheten til utvalget innenfor rammen av denne lov.

Innenfor rammen av denne lov utfører utvalget sitt verv selvstendig og uavhengig av Stortinget. Stortinget i plenum kan likevel pålegge utvalget å foreta nærmere definerte undersøkelser innenfor utvalgets kontrollmandat, og under iakttagelse av de regler og innenfor de rammer som for øvrig ligger til grunn for utvalgets virksomhet.

§ 2. Formål

Formålet med utvalgets kontroll er:

1. å klarlegge om og forebygge at noens rettigheter krenkes, herunder påse at det ikke nyttes mer inngripende midler enn det som er nødvendig etter forholdene, og at tjenestene respekterer menneskerettighetene.
2. å påse at virksomheten ikke utilbørlig skader samfunnets interesser.
3. å påse at virksomheten holdes innen rammen av lov, administrative eller militære direktiver og ulovfestet rett.

Utvalget skal iaktta hensynet til rikets sikkerhet og forholdet til fremmede makter. Kontrollen bør innrettes slik at den er til minst mulig ulempe for tjenestenes løpende virksomhet.

Formålet er rent kontrollierende. Utvalget skal følge prinsippet om etterfølgende kontroll. Utvalget kan ikke instruere de kontrollerte organer eller nyttes av disse til konsultasjoner. Utvalget kan likevel kreve innsyn i og uttale seg om løpende saker.

§ 3. Utvalgets sammensetning

Utvalget skal ha syv medlemmer medregnet leder og nestleder, alle valgt av Stortinget etter innstilling fra Stortingets presidentskap, for et tidsrom av inntil fire år. Et medlem kan gjenoppnevnes én gang og maksimalt inneha vervet i åtte år. Det bør unngås at flere enn fire medlemmer skiftes ut samtidig. Personer som tidligere har virket i tjenestene, kan ikke velges som utvalgsmedlemmer.

Godtgjørelse til utvalgets medlemmer fastsettes av Stortingets presidentskap.

§ 4. Utvalgets sekretariat

Utvalgets sekretariat ansettes av utvalget. Leder for utvalgets sekretariat ansettes for en periode på seks år av utvalget etter ekstern kunngjøring. Etter ny kunngjøring kan vedkommende ansettes for ytterligere en periode på seks år.

Nærmere regler om fremgangsmåten ved ansettelse og adgang til delegering av utvalgets myndighet fastsettes i et personalreglement fastsatt av utvalget. Stortingets presidentskap kan ta personalreglementet opp til revisjon.

§ 5. Utvalgets oppgaver

Utvalget skal gjennomføre kontroll og regelmessige inspeksjoner av etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste som utøves i den sivile og militære forvaltning i henhold til §§ 6 og 7.

Utvalget mottar klager fra enkeltpersoner og organisasjoner. Når en klage mottas, avgjør utvalget om klagen gir grunn til behandling, og foretar i så fall de undersøkelser som klagen tilsier.

Av eget tiltak skal utvalget ta opp alle saker og forhold som det ut fra formålet finner riktig å behandle, og særlig slike som har vært gjenstand for offentlig kritikk. Med forhold menes også regelverk, direktiver og praksis.

Utvalgets undersøkelser kan gå ut over de rammer som følger av § 1 første ledd, jf. § 5 når det tjener til å klarlegge saker eller forhold som utvalget undersøker i kraft av sitt mandat.

Kontrolloppgaven omfatter ikke virksomhet som angår personer som ikke er bosatt i riket og organisasjoner som ikke har tilhold her, eller som angår utlendinger hvis opphold er knyttet til tjeneste for fremmed stat. Utvalget kan likevel utøve kontroll i tilfeller som nevnt i første punktum når særlige grunner tilsier det.

Det departement Kongen bestemmer kan helt eller delvis suspendere kontrollen under krise og krig inntil Stortinget bestemmer annet. Ved slik suspensjon skal Stortinget straks underrettes.

§ 6. Utvalgets kontroll

Utvalget skal kontrollere tjenestene i samsvar med formålet i lovens § 2.

Videre skal kontrollen omfatte tjenestenes tekniske virksomhet, herunder overvåking og innhenting av informasjon og behandling av personopplysninger.

Utvalget skal påse at samarbeidet og informasjonsutvekslingen mellom tjenestene og med innenlandske og utenlandske samarbeidspartnere holdes innenfor rammen av de tjenstlige behov og gjeldende regelverk.

³⁴ Lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontrollloven). Loven ble sist endret 1. januar 2023.

Utvalget skal:

1. for Politiets sikkerhetstjeneste: sikre at virksomheten holdes innenfor rammen av tjenestens fastlagte oppgaver og føre kontroll med tjenestens behandling av forebyggende saker og etterforskningssaker, dens bruk av skjulte tvangsmidler og andre skjulte metoder for informasjonsinnhenting.
2. for Etterretningstjenesten: sikre at virksomheten holdes innenfor rammen av tjenestens fastlagte oppgaver.
3. for Nasjonal sikkerhetsmyndighet: sikre at virksomheten holdes innenfor rammen av direktoratets fastlagte oppgaver, å føre kontroll med klareringssaker for personer og bedrifter hvor klarering er nektet, tilbakekalt, nedsatt eller suspendert av klareringsmyndighetene.
4. for Forsvarets sikkerhetsavdeling: føre kontroll med at avdelingens utøvelse av personellsikkerhetstjeneste og annen sikkerhetstjeneste holdes innenfor rammen av lov og forskriftsverk og avdelingens fastlagte oppgaver og påse at ingens rettigheter krenkes.

Kontrollen skal skje med innføring i den løpende virksomheten og slik besiktigelse som finnes nødvendig.

§ 7. Inspeksjoner

Inspeksjonsvirksomheten skal skje i samsvar med formålet i lovens § 2.

Inspeksjonene skal gjennomføres ut fra behov og minst omfatte:

1. flere inspeksjoner årlig av Etterretningstjenesten sentralt.
2. flere inspeksjoner årlig av Nasjonal sikkerhetsmyndighet.
3. flere inspeksjoner årlig av Den sentrale enhet i Politiets sikkerhetstjeneste.
4. flere inspeksjoner årlig av Forsvarets sikkerhetsavdeling.
5. en årlig inspeksjon av Etterretningsbataljonen.
6. en årlig inspeksjon av Forsvarets spesialstyrker.
7. en årlig inspeksjon av PST-enhetene i minst to politidistrikter og av minst én av Etterretningstjenestens stasjoner eller etterretnings-/sikkerhetstjeneste ved militære staber og avdelinger.
8. inspeksjon av eget tiltak av det øvrige politi og andre organer eller institusjoner som bistår Politiets sikkerhetstjeneste.
9. for øvrig slik inspeksjon som lovens formål tilsier.

§ 8. Innsynsrett mv.

For å utføre sitt verv, kan utvalget kreve innsyn i og adgang til forvaltningens arkiver og registre, lokaler, installasjoner og anlegg av enhver art. Like med forvaltningen regnes virksomhet mv. som eies med mer enn en halvdel av det offentlige. Utvalgets rett til innsyn og adgang etter

første punktum gjelder tilsvarende overfor virksomheter som bistår ved utførelse av etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste.

Enhver som tjenestegjør i forvaltningen plikter på anmodning å tilveiebringe alt materiale, utstyr mv. som kan ha betydning for gjennomføring av kontrollen. Andre har samme plikt med hensyn til materiale, utstyr mv. som de har mottatt fra offentlige organer.

Utvalget skal ikke søke et mer omfattende innsyn i graderte opplysninger enn det som er nødvendig ut fra kontrollformålene. Utvalget skal så vidt mulig iakttas hensynet til kildevern og vern av opplysninger mottatt fra utlandet.

Utvalgets beslutninger om hva det skal søke innsyn i og om omfanget og utstrekningen av kontrollen, er bindende for forvaltningen. Mot slike beslutninger kan det ansvarlige personell på vedkommende tjenestested kreve inntatt begrunnet protest i møteprotokollen. Etterfølgende protest kan gis av sjefen for vedkommende tjeneste og av forsvarssjefen. Protester som her nevnt, skal inntas i eller følge utvalgets årsmelding.

Mottatte opplysninger skal ikke meddeles annet autorisert personell eller andre offentlige organer som er ukjente med dem uten at det er tjenestlig behov for det, er nødvendig ut fra kontrollformålene eller følger av saksbehandlingsreglene i § 12. I tilfelle tvil bør avgiveren av opplysningene forespørres.

§ 9. Forklaringer og møteplikt mv.

Enhver plikter etter innkalling å møte for utvalget.

Klagere og andre privatpersoner i partsliknende stilling kan på ethvert trinn i saken la seg bistå av advokat eller annen fullmektig i den utstrekning det kan skje uten at graderte opplysninger derved blir kjent for fullmektigen. Samme rett har ansatte og tidligere ansatte i forvaltningen i saker som kan ende med kritikk mot dem.

Alle som er eller har vært i forvaltningens tjeneste har forklaringsplikt for utvalget om alt de har erfart i tjenesten.

Pliktmessig avgitt forklaring må ikke foreholdes noen eller fremlegges i retten i straffesak mot avgiveren uten dennes samtykke.

Utvalget kan begjære bevisopptak etter domstoloven § 43 annet ledd. Tvisteloven §§ 22-1 og 22-3 gjelder ikke.

Rettsmøtene skal være lukket og forhandlingene holdes hemmelige. Forhandlingene holdes hemmelige inntil utvalget eller vedkommende departement bestemmer annet, jf. §§ 11 og 16.

§ 10. Om statsrådene og departementene

Reglene i §§ 8 og 9 gjelder ikke statsrådene, departementene og deres embets- og tjenestemenn, unntatt i forbindelse

med klarering og autorisasjon av personer og bedrifter for behandling av graderte opplysninger.

Utvalget kan ikke kreve innsyn i departementenes interne dokumenter.

Dersom EOS-utvalget ønsker opplysninger eller uttalelser fra et departement eller dets personell, i andre saker enn slike som gjelder departementets befatning med klarering og autorisasjon av personer og bedrifter, innhentes disse skriftlig fra departementet.

§ 11. Taushetsplikt mv.

Med de unntak som følger av §§ 14 til 16, har utvalget og dets sekretariat taushetsplikt.

Utvalgets medlemmer og sekretariat er bundet av regler om behandling av dokumenter mv. som må beskyttes av sikkerhetsmessige grunner. De skal være sikkerhetsklart og autorisert for høyeste sikkerhetsgrad nasjonalt og etter traktat Norge er tilsluttet. Stortingets administrasjon er klareringsmyndighet for utvalgets medlemmer og sekretariat. Stortingets presidentskap er klagemyndighet for avgjørelser truffet av Stortingets administrasjon. Autorisasjon av utvalgets medlemmer og sekretariat gjelder i samme utstrekning som utvalget har innsynsrett etter § 8.

Hvis utvalget er i tvil om graderingen av opplysninger i uttalelse eller meldinger, eller mener at av- eller nedgradering bør skje, forelegger det spørsmålet for vedkommende etat eller departement. Forvaltningens avgjørelse er bindende for utvalget.

§ 12. Saksbehandling

Samtaler med privatpersoner skal skje i avhørsform med mindre de er av orienterende art. Samtaler med forvaltningens personell skal skje i avhørs form når utvalget finner grunn til det eller tjenestemannen ber om det. I saker som kan ende med kritikk mot bestemte tjenestemenn, bør avhørs form i alminnelighet nyttes.

Den som avhøres skal gjøres kjent med sine rettigheter og plikter, jf. § 9. Forvaltningens personell, og tidligere ansatte kan under avhør i saker som kan ende med kritikk mot dem også la seg bistå av en tillitsvalgt som er autorisert etter sikkerhetsloven med forskrifter. Forklaringen skal oppleses til vedtakelse og undertegning.

Personer som kan bli utsatt for kritikk fra utvalget, bør varsles om de ikke allerede kjenner til saken. De har rett til å gjøre seg kjent med utvalgets ugraderte materiale og med gradert materiale som de er autorisert for, alt såfremt det ikke vil skade undersøkelsene.

Enhver som gir forklaring skal foreholdes beviser og påstander som ikke samsvarer med vedkommendes egne, såfremt bevisene og påstandene er ugraderte eller vedkommende er autorisert for dem.

§ 13. Beslutningsdyktighet og arbeidsform

Utvalget er beslutningsdyktig når fem medlemmer er til stede.

Utvalget skal være beslutningsdyktig på inspeksjoner av tjenestene sentralt som omtalt i § 7, men kan møte med færre medlemmer på inspeksjoner utover dette eller i lokale enheter. Utvalget skal alltid være representert ved minst to medlemmer på inspeksjoner.

Ved særlig omfattende undersøkelser kan innhenting av forklaringer, besiktigelse på stedet mv. overlates til sekretariatet og ett eller flere medlemmer. Det samme gjelder dersom slik innhenting av et samlet utvalg vil kreve uforholdsmessig arbeid eller kostnad. Ved avhør som nevnt i dette ledd, kan utvalget anta bistand.

§ 14. Generelt om kontrollen og uttalelser

EOS-utvalget har rett til å uttale sin mening om forhold som omfattes av kontrollområdet.

Utvalget kan påpeke at det er gjort feil eller utvist for- sømmelige forhold i tjenestene. Kommer utvalget til at en avgjørelse må anses ugyldig eller klart urimelig, eller klart strider mot god forvaltningspraksis, kan det gi uttrykk for dette. Mener utvalget at det knytter seg begrunnet tvil til forhold av betydning i saken, kan det gjøre vedkommende tjeneste oppmerksom på dette.

Blir utvalget oppmerksom på mangler ved lover; administrative forskrifter eller administrativ praksis, kan det gi vedkommende departement underretning om det. Utvalget kan også foreslå forbedringer i administrative og organisatoriske ordninger og rutiner når det kan tjene til å lette kontrollen eller verne mot at noens rettigheter krenkes.

Før det gis uttalelse i saker som kan ende med kritikk eller meningsyttringer rettet mot forvaltningen, skal den ansvarlige sjef gis anledning til å uttale seg om de spørsmål saken reiser.

Uttalelser til forvaltningen rettes til sjefen for vedkommende tjeneste eller organ eller til forsvarssjefen eller vedkommende departement hvis det gjelder forhold disse bør kjenne til som instruksjons- og kontrollmyndighet.

Ved uttalelser som gir oppfordring til å iverksette tiltak eller treffe beslutninger, skal mottakeren bes om å gi tilbakemelding om hva som blir foretatt.

§ 15. Uttalelser til klager og forvaltningen

Uttalelser til klager bør være så fullstendige som mulig uten at det gis graderte opplysninger. Opplysning om at noen har vært gjenstand for overvåkingsvirksomhet eller ikke, anses som gradert hvis annet ikke blir bestemt. Ved klager mot tjenestene om overvåkingsmessig virksomhet skal det bare uttales om klagen har gitt grunn til kritikk eller ikke. Mener utvalget at en klager bør gis en mer utfyllende begrunnelse, gir det forslag om det overfor den tjeneste det gjelder eller vedkommende departement.

Hvis en klage gir grunn til kritikk eller meningsyttringer for

øvrig, skal begrunnet uttalelse om dette rettes til sjefen for den tjeneste det gjelder eller vedkommende departement. Også ellers skal uttalelser i klagesaker alltid meddeles sjefen for den tjeneste klagen er rettet mot.

Uttalelser til forvaltningen graderes etter sitt innhold.

§ 16. Meddelelser til offentligheten

Utvalget avgjør i hvilken utstrekning dets ugraderte uttalelser eller ugraderte deler av uttalelsene skal offentliggjøres.

Hvis offentliggjøring må antas å medføre at en klagers identitet vil bli avdekket, skal dennes samtykke foreligge. Ved omtalen av personer skal hensynet til personvernet iakttas også om det ikke gjelder klagere. Tjenestemenn skal ikke navngis eller identifiseres på annen måte uten med vedkommende departements godkjennelse.

For øvrig kan lederen eller den utvalget bemyndiger i vedkommendes sted gi meddelelser til offentligheten om hvorvidt en sak er under undersøkelse og om den er ferdigbehandlet, eller når den vil bli det.

For saksdokumenter som er utarbeidet av eller til EOS-utvalget i saker som det vurderer å legge fram for Stortinget som ledd i den konstitusjonelle kontroll, skal innsyn først gis når saken er mottatt i Stortinget. EOS-utvalget varsler vedkommende forvaltningsorgan om at saken er av en slik art. Er en slik sak ferdigbehandlet uten at den oversendes Stortinget, inntreffer offentlighet når utvalget har varslet vedkommende forvaltningsorgan om at saken er ferdigbehandlet.

§ 17. Forholdet til Stortinget

Bestemmelsen i § 16 første og annet ledd gjelder tilsvarende for utvalgets meldinger og årsmeldinger til Stortinget.

Hvis utvalget anser at hensynet til Stortingets kontroll med forvaltningen tilsier at Stortinget bør gjøre seg kjent med graderte opplysninger i en sak eller et forhold det har undersøkt, skal det i særskilt melding eller i sin årsmelding gjøre Stortinget oppmerksom på det. Det samme gjelder dersom det er behov for ytterligere undersøkelser om forhold som utvalget selv ikke kan komme videre med.

Utvalget avgir årlig melding til Stortinget om sin virksomhet. Melding kan også gis hvis det er avdekket forhold som Stortinget straks bør kjenne til. Meldingene og deres vedlegg skal være ugraderte. Årsmeldingen avgis innen 1. april hvert år.

Årsmeldingen bør omfatte:

1. en oversikt over utvalgets sammensetning, møtevirksomhet og utgifter.
2. en redegjørelse for utførte inspeksjoner og resultatene av disse.
3. en oversikt over klagesaker fordelt etter art og tjenestegren og med angivelse av hva klagene har resultert i.
4. en redegjørelse for saker og forhold tatt opp av eget tiltak.
5. en angivelse av eventuelle tiltak som er bedt iverksatt og hva det har ført til, jf. § 14 sjette ledd.

6. en angivelse av eventuelle protester etter § 8 fjerde ledd.
7. en omtale av saker eller forhold som bør behandles av Stortinget.
8. utvalgets alminnelige erfaringer med kontrollen og regelverket og mulige behov for endringer.

§ 18. Ordensforskrifter

Sekretariatet fører sakjournal og møteprotokoll. Beslutninger og dissenser skal framgå av protokollen.

Uttalelser og bemerkninger som framkommer eller protokolleres under kontroll, anses ikke avgitt av utvalget uten at de er meddelt skriftlig.

§ 18 a. Forholdet til sikkerhetsloven

Sikkerhetsloven gjelder for EOS-utvalget med de unntak og presiseringer som følger av denne lov, jf. sikkerhetsloven § 1-4 første ledd.

Følgende bestemmelser i sikkerhetsloven gjelder ikke for EOS-utvalget: §§ 1-3, 2-1, 2-2 og 2-5, kapittel 3, § 5-5, § 7-1 andre til sjette ledd, § 8-3 første ledd andre punktum, § 9-4 andre til femte ledd, kapittel 10 og §§ 11-1, 11-2 og 11-3.

EOS-utvalget skal innenfor sitt ansvarsområde utpeke, klassifisere og holde oversikt over skjermingsverdige objekter og infrastruktur og melde inn til sikkerhetsmyndigheten med angivelse av sikkerhetsgrad, jf. sikkerhetsloven § 7-1 andre ledd.

EOS-utvalget kan innenfor sitt ansvarsområde fatte vedtak om krav til adgangsklarering for tilgang til hele eller deler av skjermingsverdige objekter eller infrastruktur og bestemme at personer med sikkerhetsklarering for et bestemt nivå også er klarert for adgang til et bestemt skjermingsverdig objekt eller en bestemt skjermingsverdig infrastruktur, jf. sikkerhetsloven § 8-3.

Stortinget kan fastsette i hvilken grad forskrifter fastsatt i medhold av sikkerhetsloven skal gjelde for EOS-utvalget.

§ 18 b. Utvalgets behandling av personopplysninger

Utvalget og dets sekretariat kan behandle personopplysninger, herunder personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10, når dette er nødvendig for å utføre oppgaver etter loven.

Rettighetene som nevnt i personvernforordningen artikkel 12-22 og 34 får ikke anvendelse for behandling av personopplysninger som ledd i EOS-utvalgets kontrollvirksomhet.

Personopplysninger skal slettes så snart de ikke lenger har kontrollmessig interesse, med mindre unntakene i personvernforordningen artikkel 17 nr. 3 kommer til anvendelse.

§ 19. Bistand mv.

Utvalget kan anta bistand.

Lovens regler gjelder tilsvarende for bistandspersoner.

Bistandspersoner skal likevel bare autoriseres for slik beskyttelsesgrad som oppdraget krever.

Personer som er ansatt i tjenestene, kan ikke antas som bistandspersoner.

§ 20. Økonomiforvaltning, utgiftsdekning til innkalte og sakkyndige

Utvalget har ansvaret for den økonomiske styringen av utvalgets virksomhet, og fastsetter eget økonomireglement basert på statens økonomireglement.

Enhver som blir innkalt til utvalget har krav på å få sine reisekostnader dekket etter det offentlige regulativ. Tap i inntekt erstattes etter lov 21. juli 1916 nr. 2 om vidners og sakkyndiges godtgjørelse m.v.

Sakkyndige godtgjøres etter salærforskriften. Andre satser kan avtales.

§ 21. Straff

Forsettlig eller grov uaktsom overtredelse av § 8 første og annet ledd, § 9 første og tredje ledd, § 11 første og annet ledd og § 19 annet ledd i denne lov straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år, hvis ikke strengere straffebestemmelse får anvendelse.

**STORTINGETS
KONTROLLUTVALG**
FOR ETTERRETNINGS-, OVERVÅKINGS-
OG SIKKERHETSTJENESTE

Kontaktinformasjon
Telefon: +47 21 62 39 30
E-post: post@eos-utvalget.no

www.eos-utvalget.no